

ČÁST ŠESTÁ

Obce v okolí Osova

Obec Skřípel

Soubor zpracovala Táňa Bartáková, rozená Fryčová

Skřípel leží v rovinaté krajině údolí obklopeného hřebeny Brd, 2 km severovýchodně od města Hostomice, 17 km jižně od Berouna. Nadmořská výška je 350 m n.m., rozloha 305 ha. Její jméno je odvozeno od staročeského osobního jména Skřip nebo Skřípel.

Historie obce:

První zmínky o Skřípli pocházejí již z roku 999 - je jednou z nejstarších obcí v okrese. Nejstarší písemná zpráva o Skřípli se nalézá v univerzitní knihovně kodex XI B str. 5, kde král Václav, vzhledem k tomu, že klášter sv. Jana na Ostrově u Davle řádu sv. Benedikta mu půjčil 100 hřiven stříbra, dal tomuto klášteru patronátní právo na kostel sv. Jana ve Skřípli a dva lány v Hlazovicích: List ten byl dán na Milevsku r. 1233 a svědkové toho zápisu jsou Zdeslav, kanovník pražský, Vítek Henrych, Vítek menší, Budislav, jeho bratr, Jaroslav, Bernard, Kunrát, Nostup. Gebhart jeho bratr (oba z rodu Žirotínů), Mstidruh (z rodu pánů z Chlumu), Zbraslav, Záviš, podkomoří, Jaroslav a Havel, synové Markvartovi (pozdějších pánů z Lemberka), Děpold, Slavibor, Radoslav Budivoj a Vítek, synové Závišovi, Přibyslav z Červeného, Bořita Zdislav Vojslav z Neumětel.

Ves měla od dávných dob několik držitelů. Jednu část

Pohled na Skřípel od západu.

nabyl ostrovský klášter, jak uvedeno výše, jiný statek obsahující lán rolí s dvorem daroval r. 1377 Jan ze Skříple Kostelu pražskému, snad je to ta část, která se počítala roku 1379 k důchodu arcibiskupa a pokud tomu tak není, měl arcibiskup třetí část (E. Urbáře str. 337). Jiná část konečně byla jméním vladýckým. Při této části byla též tvrz. Prvotně ovšem byla jméním královým Pražského hradu a dostala se potom v manství osobám zemanským s tou povinností, aby buď sám, nebo skrze svého služebníka přišel se psem a pomáhal při honbě, kdykoliv by král honil na Hrochotech (nynějších Hřebenech). Za to bylo právem držitele dvora sekát dříví v dobříšských leších. (Archiv.gub.srov.Č. ČM. 1832 II 198).

Za panování Karla IV. bylo manství ve Skřípli v držení domácího rodu vладыk ze Skříple: roku 1346 drželi manství Miroslav a Svach bratří ze Skříple. Při něm byla vystavěna tvrz (Archiv gub.). Roku 1377 Ofka z Hostomic měla jakousi při s farářem ve Skřípli a Bezdědicích (f. soudní akta VII 184). Po založení hradu Dobříš připadla obec spolu s Chlumcem k dobříšskému panství.

Ve 14. století za vlády Jana Lucemburského daroval místní pán Jan ze Skříple zdejší statek obsahující lán polí kostelu sv. Víta na Pražském hradě. Následně se obec rozdělila na dvě části. První polovina patřila církvi, druhá byla vладыckým jméním.

V následujících letech se majitelé často střídali. Roku 1403 seděl na manství Václav neb Vaník z Vyhnanic, kterého Kuneš z Olbramovic nařkl chlapstvím, tj. pochyboval o jeho svobodném původu. Král Václav IV. učinil tu nápravu, že jej prohlásil za muže vладыckého (Copiar Przemysl 95). Roku 1410 připomíná se v této části Skříple vладыka Bohuněk ze Skříple, pak Jan a Petřík, synové Vaníka z Horek neb ze Skříple. Tito bratři prodali r. 1418 své manství, totiž dvůr, krčmu, atd. za 130 kop Přechovi řečenému Hříč z Nehasic, který měl za manželku Markétu, sestru známého válečníka a dějepisce Bartoška z Drahenic, která po smrti byla pohřbena v příbramském kostele. Přech žil ještě r. 1444. V náboženských bouřích Jan z Horky neb ze Skříple držel původně s Pražany, od nichž se odtrhl po r. 1419 a jako bojovník stál ve válkách husitských na straně katolické. Roku 1438 Jan Přech řečený Hříč z Nehasic prodal manství své skřípelské Hanušovi ze Lhotky a seděl na své tvrzi v TřebSKU u Příbrami. Jan Skřípelský z TřebSKa zemřel před r. 1472 bezdětný, pročez usilovali o statek jednak jeho sestry Anna s manželem Janem z Jedlé a Markéta, jednak Mikuláš z Běžčína jménem královským. Není ovšem známo, jaký konec tato pře vzala. Hanuš ze Lhotky ihned po koupení skřípelské manství rozdělil. Jednu polovici dal ihned své dceři Kateřině a jejímu muži Matěji, na druhé polovici věnoval napřed Perchtě ze Stupic, své manželce, 30 kop, a to r. 1438, ale již r. 1442 ji prodal Linhartovi z Dubence za 40 kop. Ten ihned věnoval své manželce Mařce a svým pastorkům Janovi a Řehořovi 20 kop (DD 61 282 a 283, 307 a 308). V těch dobách se připomíná Jan Skřípelský z TřebSKa a Mikuláš Husák ze Skříple.

Koncem 15. století a počátkem 16. století zde byly dva dvory manské vedle sebe. Jeden z nich zpusťl a dostal se s krčmou za vlády Vladislava II. Matěji Černému a pak Janu Rousovi ze Skříple, a po něm jej dostal r. 1499 jeho syn Jan ml. Rous ze Skříple, a ten jej prodal r. 1504 Janu Vratislavovi z Mitrovic, který byl již v té době ve Skřípli usazený, neboť král Jiří z Poděbrad část Skříple, která patřivala Ostrovskému klášteru, zastavil otci Jana Vratislava z Mitrovic a po jeho smrti potvrdil ji r. 1464 sirotkům

po něm pozůstalým. Když r. 1471 dva z nich, Jan a Vratislav dorostli, daroval jim týž král životy na dotčeném statku (DD 62, str. 309 a Arch. Gub.). S tímto církevním statkem sloučil Jan manský statek koupený r. 1504, který se později stal statkem zpupným, tzn. svobodným, neboť povinnost manská přešla do zapomenutí, a byl držen k zámku

Skřipelské náměstí na dobové pohlednici ze začátku 20. století.

v Mníšku. Jan zemřel r. 1520. Skřipel po něm držel i s částí Mníšku jeho syn Václav, zemský soudce, jenž žil za vlády Ferdinanda I. a zemřel 3. února 1554. Zanechal po sobě 9 synů, z nichž 7 dosáhlo mužského věku a tři ještě r. 1590 byli živi. (Veselsk. kalendář, Lumír 1856, str. 402, Hist. slovník). Od Václavova syna Jana ml. koupili dvůr r. 1558 jeho bratřenci, bratři Jan a Fabián Vratislavové z Mitrovic, ale ještě téhož roku jej koupil Jan ml. zpět. R. 1560 prikoupil od kapituly Kostela pražského ves Bykoš. Jan Vratislav z Mitrovic byl ženat s Annou ze Schönfeldu a napsav „to pondělí po sv. Řehořovi r. 1575“ svoji poslední vůli, zemřel r. 1581 (DD 21 H 9-15). Pozůstala po něm vdova Anna, synové Jiří a Václav a několik dcer, protože ovšem byly děti nezletilé, byla Anna jejich poručnící. Přistavěla k tomuto dvoru díl stavení, totiž 3 světnice a 2 komůrky a tomuto novému stavení se také říkalo tvrz. (DD 67 str. 74)

Druhý dvůr měl v II. polovině 15. století Řehák ze Skřiple a po něm jeho manželka Jana, která jej prodala Janu Rousovi ze Skřiple, po němž jej drželi Václav a Petr Rousové ze Skřiple. Tehdy se stalo, že dvůr pro nepřijetí léna měl připadnout na krále, snažil se jej vyprosit Jan Vratislav z Mitrovic, ale v držení jej nedostal. Podle Rousoů se toto léno nazývalo manstvím „Rousovským“ aneb „Rousovskem“. Zdá se, že Rousové zůstali držiteli manství až do r. 1513, kdy se dostalo do rukou Jana Pešíka z Komárova, jemuž bylo dáno od krále zástavou. R. 1586 bylo léno Rousovské ve Skřipli ještě v držení Pešíků z Komárova. Tehdy král vyplatil Skřipel a dal ji v léno Urbanu Pfefferkornovi z Ottobachu, jemuž udělil císař Rudolf tu milost, aby povinnosti manské vykonával jen králi, a nikoliv zástavním držitelům Dobříše (Kop. 78 t 79 v arch. Gub.). Jeho synové Albrecht, Karel a Adam prodali r. 1586 dvůr poplužní manský ve Skřipli s dědinami, též jednoho člověka usedlého ve vsi a dva dvory dědičné Anně Zejdlicovně ze Schönfeldu, vdově po Janu Vratislavovi z Mitrovic. Po té koupi je popluží tohoto dvora přibráno ke dvoru druhému. Asi r. 1594 vyhořela také tvrzka při něm stojící a již neobnovena.

Roku 1595 na den sv. Jana Evangelisty rozdělili se bratři Václav a Jiřík o otcovo dědictví. Václav obdržel Liteň, Jiřík tvrz Skřipel, při ní dva poplužní dvory spojené v jeden, s tím, co při nich bylo manského, popluží při tvrzi a vsi Skřipel a Bykoš. Roku 1598 koupil zboží osovské, oboje pak prodal r. 1601 Jakubu Menšíkovi z Men-

Pohled na kostel sv. Šimona a Judy.

štejna. Od té doby páni obyčejně bydlívali na Osově, odkud spravovali Skřípelsko.

Roku 1611 Alžběta Menšíková z Chýš a Egerberku postupuje Václavu Eusebiovi Menšíkovi a Marii Eusebii a dalším svým dětem tvrz Skřípel, dva dvory spojené tamtéž, ale r. 1612 to bylo prohlášeno za neplatné. Menšík z Menštejna byl Jeho Milosti Císařské rada a prokurátor v Království českém a r. 1577 byl přijat do stavu rytířského. Potom zastával všeliké

čestné úřady a šetrností nabyl jmění. Zemřel v Praze r. 1614. Před svou smrtí prodal tvrze Osov a Skřípel se vším příslušenstvím Oldřichu Gersdorfovi z Gersdorfu, bývalému prokurátorovi, za 20.100 kop míš., k čemuž se r. 1616 přiznal Václav Euseb Menšík, syn Jakuba.

Gersdorfova vdova Salomena se provdala za císařského hejtmana Jana Valtera Bordogni de Taxis, který již držel konfiskační komisi mu přidělenou Skřípel. Salomena koupila i Osov a Osovec, ale touto koupí na sebe vzala veliké břemeno, takže Osov byl r. 1626 přisouzen první věřitelce Anně Černínové z Chudenic, Skřípel pak odhadnuta r. 1631 přední věřitelce Kateřině Vratislavové z Mitrovic, která byla manželkou Jiříka, syna již uvedeného Václava. Témuž manželu postoupila Kateřina r. 1638 veškeré své právo ke skřípelskému statku, po jeho smrti ho opět převzala a hospodařila tu až do plnoletosti svých dětí. Starší syn Václav zemřel brzy bezdětný, zanechav po sobě vdovu Máří Magdalenu Vratislavovou z Dobrže, které Kateřina skřípelský statek deskami odevzdala.

V dobách třicetileté války byly tvrz i dvůr docela spáleny a ves zpustošena. Tento vojsky zdevastovaný statek prodala Máří Magdalena Mikuláši z Gersdorfu, který od r. 1645 byl vlastníkem Osova. Ves Skřípel byla v říjnu r. 1639 vypálena Švédy, stejně jako všechny vesnice v okolí. Po ohni tvrz již nebyla obnovena. Dcera Gersdorfova Alžběta Zuzana, provdaná za Zdeňka Vratislava z Mitrovic, prodala r. 1677 osovské panství Ferdinandu Maxmiliánovi z Kaunic.

Stav obce po třicetileté válce najdeme ve výtahu z tzv. „berní ruly“, jinak katastru úředně zapsaného roku 1654: (místo = spáleniště po chalupě, svině = různá prasata, potahy = koně nebo voly, „platí“ = počet osdlých složených na 1 platební jednotku. Jak vidět níže, ve Skřípli stály v r. 1654 jen 3 chalupy, před třicetiletou válkou 10 chalup.

Matouš Kocman - (přikoupeno od Martinkovského) - hospodář, má 4 potahy, 6

krav, 14 jalovic, 6 svin, usadil se tu r. 1653
 Václav Víčko - hospodář, má 3 potahy, 2 jalovice, 2 svině
 Staňkovský – hospodář, místo
 Mik. Toman – hospodář, 2 potahy, 2 krávy, 4 jalovice, 12 svin
 Martinkovská – hospodář, pustá
 Kozovská – chalupník, místo,
 Janovská – chalupník, místo
 Jan Hluchý – chalupník, místo, (žebrotou se živí)
 Doubravská – chalupník, místo
 Mikšovská – chalupník, pustá
 Celkem: 9 potahů, 8 krav, 20 jalovic, 20 svin
 Platí mimo nově osedlých: 2

	orných polí	porostlin
hospodáři	116	109
chalupníci	½	22
CELKEM korců	116 a ½	131

Dále skřipelská historie splývá s osovskou.

Počet obyvatel a domů ve Skřipli v letech:

Rok	Počet obyvatel	Počet obytných domů
1755	99	
1843	202	25
1857	182	25
1869	174	25
1880	173	28
1890	179	29
1900	180	30
1910	174	31
1920	163	30
1930	143	47

První světová válka

Ve Velké válce, která trvala od r. 1914 – 1918, jezdilo do zdejší obce mnoho lidí z měst, aby sehnalo nějaké potraviny, ale těch ani zde nebylo mnoho, neboť byly přísné реквизиce.

Hned na začátku války narukovalo všechno mladší obyvatelstvo. Rád nešel nikdo, ale muselo se, a ti, co tu zůstali, měli těžkou práci, aby pole byla obdělána a dobytek obsloužen, protože mladých se nedostávalo, takže museli pracovat staří, i děti vpomáhaly v polních pracích.

V r. 1917 onemocnělo zde i jinde mnoho lidí tak zvanou španělskou chřipkou, která však si ve zdejší obci nevyžádala žádný případ úmrtí.

Zpráva o převratu dne 28. října došla do zdejší obce ještě týž den a brzy se roznesla po celé vsi. Byla radostně přijata a obyvatelstvo si oddechlo, že zase nastane mír a bude konec rekvizicím.

R. 1920 byla na návsi proti kostelu zasazená tzv. lípa svobody, pod jejíž kořeny byla vložena láhev s listinou.

Po první světové válce dochází k osamostatnění českých zemí. Je nastolen nový politický režim, šlechtě jsou odebírány majetky, funkce i tituly. V r. 1924 je zahájeno rozdělování schwarzenberských pozemků a obyvatelé si mohou koupit pole.

Po druhé světové válce dochází k řadě politických a hospodářských přeměn a některý soukromý majetek je zestátňován. Vzhledem k tomu, že život v obci je od nepaměti spjat se zemědělstvím, je významnou událostí v jejím životě socializace zemědělství a založení JZD v r. 1958. Postupně se ale obyvatelstvo stále více odklání od zemědělské činnosti a nachází obživu i v jiných oborech. Obec a její domy jsou neustále zvelebovány.

Hranice katastru je doložena historickou mapou stabilního katastru z r. 1840. Vesnice je ulicového typu, cesty jsou směřovány do centra ke kostelu sv. Šimona a Judy.

V územním plánu jsou vyčleněné plochy pro výstavbu rodinných domů v návaznosti na stávající zástavbu. Na mnoha parcelách již stojí domy.

Kulturní památky evidované v Ústředním seznamu kulturních památek ČR (chráněné): areál kostela sv. Šimona a Judy, kostnice/márnice, hřbitovní zeď s branami, archeologická lokalita Šance

Drobné kulturní stavby na území obce: památník k pozemkové reformě v r. 1924; kříž u silnice směrem na Hostomice; torzo sochy a kříž s plastikou Ježíše Krista v aleji k Osovu

Objekty památkové hodnoty: Dvůr ve Skřípli dnes čp. 1, čp. 2 a čp. 3

Chráněné krajinné prvky: Kaštanová alej mezi Osovem a Skříplí

Další památky stojící na skřípelském katastru: areál kostela Narození sv. Jana Křtitele v Osově; sochy sv. Donáta a sv. Jana Nepomuckého u kostela v Osově (socha sv. Jana Nepomuckého stojí na katastru obce Lážovice); hřbitov za kostelem v Osově; památník obětem války u kostela v Osově; budova fary v Osově

Znak obce

Kroky k vytvoření znaku obce Sřipel byly zahájeny v r. 2015, a to podle znaku na zvonu v kostele Sv. Jana Křtitele u Osova, který byl v r. 1567 vyroben pro tehdy stejnojmenný kostel ve Skřípli. Znak na zvonu, který náležel klášteru ve Sv. Janu pod Skalou, byl překreslen a zkombinován se znakem asi nejslavnějších majitelů Skříple - Vratislavů z Mitrovic.

Obec Skřípel, jako jedna z mála v oblasti, neměla svoji vlajku a znak, Až po 1000 letech se občané Skříple, v r. 2017, dočkali slavnostního vysvěcení své vlajky na skřípelské návsi...

Kostel sv. Šimona a Judy

Ve Skříplí býval od nepamětných dob románsko-gotický farní kostel. Vystavěn byl kolem r. 1200, zpředu byl malý hřbitůvek (ne kol kostela, jak je dnes) a za kostelem na zahrádce byla dřevěná zvonice (jako doposud v Neumětelích). Střecha byla prejsová a na ní malá zvonička sanktusová, později se zlomeným křížkem. Kostelík byl temný, a tak později byla do něho přidělaná další okna. Právo dosazovat na zdejší faru kněze patřilo českým králům. Je

Skřípelská kostnice v západní části areálu kostela.

známo, že podací právo při skřípelském kostele měl již před rokem 1232 ostrovský klášter. Toto vlastnictví mu ještě v roce 1310 potvrdil papež Kliment V.

Skřípelská fara patřila do Podbrdského děkanátu, který sestával z 26 far. Dle jejich příjmů byl jí r. 1384 pololetní papežský desátek vyměřen na 18 grošů. V měsíci listopadu r. 1379 (zemský archiv) provedl zde visitaci arcijáhen arcidiecéze pražské Pavel z Janovic a z vizitačních akt vyplývá, že zde nebyly poměry lepší než jinde:

„Okolní faráři docházejí rádi do Hostomic, jakožto větší osady, aby zde navštěvovali krčmy. Tak obviněn byl tetínským farářem skřípelský farář Václav, že rád chodí do Hostomic, že se v krčmách opíjí třeba denně a že je nemravný...“

Roku 1397 byla některá pole skřípelské fary s povolením konsistoře vyměněna za lepší a výnosnější.

Při kostele byl založen nevelký ženský klášter, spravovaný benediktýnským řádem. Opati ostrovského kláštera u Davle sem dosazovali faráře, a to až do r. 1630, kdy jej v nejistém válečném roce řeholnice opustily a do Skříple se již nevrátily.

Ke vzniku ženského kláštera došlo proto, že nebyly dobré zkušenosti s koedukovanými kláštery, kde osazenstvo - muži i ženy - zanedbávali modlitby. Proto se kláštery začaly stavět dle pohlaví. Postupně to vyústilo až k zavedení celibátu v roce 1143. Benediktýnky nebyly v klášteře moc spokojené, protože poblíž pořád skřípalo mlýnské kolo (proto jméno Skřípel). Chodívaly proto do osovské tvrze a poplužního dvora modlit se do klidného prostředí.

Po husitských válkách se mniši z pobořeného kláštera na Ostrově odstěhovali ke Svatému Janu pod Skalou. Ostrov nebyl již nikdy obnoven. V listině r. 1628 ze dne 6.11. je zmínka, že s opatem benediktýnů u sv. Jana pod Skalou jménem Tobiáš za přítomnosti držitele statku skřípelského, rytíře Fridricha z Nassau, hejtmana v císařské armádě na tvrzi skřípelské, byly skládány osmíroční kostelní účty.

Po zrušení kláštera ve Skříplí počíná zde působit řada světských administrátorů.

Jeden ze starobyklých náhrobků na skřípelském hřbitově.

Prvním světským duchovním byl František Antonín Táborský (1680-1687), který zavedl první matriční knihu a bydlel ve vlastní faře. Pozemky k ní přináležející se nacházely v blízkosti kláštera.

Jak řečeno výše, při západní hřbitovní zdi byla zvenku přistavena dřevěná zvonice, kde visely 3 zvony, z nichž dva byly ulity v pražské dílně slavného zvonaře Brikciho. Největší a nejstarší je z roku 1567 a peníze na něj vzešly ze sbírky. Má nápis:

„Anno Domini 1567 Briccius Pragensis auxilio divino recit me. Ad landem at gloriam omnipotentis Dei et honorem gloriose Virginis Marie et Joannis Baptistae face campos – in rupe S. J. Baptae S.C.D.“

Zvon byl pak přenesen na věž v Osově, kde r. 1754 pukl a byl přelit a nově opatřen nápisem:

„Tento zvon udělaný jest do Skříple k svatému Janu, nákladem vši obce k záduší témuž přináležící a visící na věži ve Vosově.“

Nejmenší ze zvonů byl ulit zvonařem Valentinem Lissiackem z Prahy v roce 1725.

Poté, co ze skřípelského kláštera odešly řeholnice, začal kostelík chátrat a pustnout. V polovině 18. století se nacházel v tak havarijním stavu, že již hrozil spadnutím. Zpustlá byla dle všeho také skřípelská fara, protože zdejší farář Jindřich Kamenický bydlel už v roce 1699 někde v Osově.

Vzhledem k žalostnému stavu skřípelského kostela a fary se majitel panství, hrabě Jan Adolf Kaunic, rozhodl vystavět nový kostel v sousedství svého osovského zámku. Skřípelský byl docela stržen a zbořen a na jeho místě postaven nynější kostelík ve vlašském slohu, který byl zprvu považován za pouhou hřbitovní kapli. Teprve v roce 1787 povolila konsistoř, aby se tam i nadále četly mše svaté. Skřípelské zvony byly v roce 1737 přeneseny do Osova, stejně tak i vzácná křtitelnice z červeného mramoru.

Kostel je jednolodní, obdélný, s kvadratickým presbytářem, ukončeným zaobleně, s vížkou ve vstupním průčelí. Průčelí je ukončeno římsou se štítem. Na portálu jsou ploché pilastry a okno. Další fasády jsou členěny vpadlými poli a okny ve štukových rámcích. Barokní balónovitá kruchta. Kazatelna, v lodi dva protějškové rámové oltáře, barokní, s nikou uprostřed, v níž jsou sochy Nejsvětějšího Srdce Páně a Panny Marie Lurdské.

Vzdor tomu, že v novém osovském kostele se již i křtilo, nepřestal skřípelský být

farním, a to až do r. 1741, kdy se stal kostelem filiálním.

V roce 1794 za faráře Vojtěcha Roudnického, který opatřil vše potřebné, byl kostel znovu vysvěcen ke službám Božím pražským generálním vikářem Františkem Heinou ku cti sv. Judy Tadeáše. Bylo povoleno konat zde služby Boží za zemřelé, za zakladatele a ve dny prosební. Obraz sv. Judy Tadeáše, který býval kdysi na hlavním oltáři, byl později zavěšen na zeď naproti kazatelně.

V prostorách kostela se příležitostně pořádají hudební vystoupení.

Na příkaz majitele panství Karla Schwarzenberga byl v roce 1858 dán hlavní oltář do farního kostela v Lašovicích na Orlicku a do Skříple převezen oltář nynější z hradu Zvíkova. Ze Zvíkova pochází také obraz svatého Mikuláše, který po roce 1841 koupil zvíkovský mlynář Markes. Kníže Karel Schwarzenberg ho u něho viděl, koupil a dal do Skříple.

V květnu roku 1939 dal tehdejší majitel panství Osova a patron kostelů k němu patřících, komerční rada Václav Palivec, příkaz k opravě střechy kostela a krytiny věže. Tyto opravy, jakož i výměna věžní konstrukce skončily v srpnu téhož roku. Stará plechová krytina věže byla vlivem počasí a stáří úplně zničena, takže musela být vyměněna za novou. Prejzová střecha byla řádně vyspravena. Práce prováděli klempíř Josef Bartůněk z Hostomic a pokrývač František Jarý z Malého Chlumce. Náklady s tím spojené hradil V. Palivec.

Při snímání věže byla v báni nalezena menší rzí úplně zničená plechovka s jedním starým zápisem, který byl psán na obyčejném papíru, který byl zatékající vodou úplně zničen a téměř na prach rozpadlý. Nic jiného v báni nebylo.

V 90. letech minulého století byl skřípelský kostel opatřen novou fasádou. V současné době se zde bohoslužby konají zcela výjimečně.

Farní hřbitov

Kolem kostela se rozkládal hřbitov, kam byli pochováváni lidé ze Skříple, Osova, Vižiny, Osovice, Lážovic, Nových Dvůrů a z Velkého a Malého Chlumce, a to až do roku 1877.

V hřbitovně zdi se dosud nacházejí náhrobní kameny přenesené sem ze starého kostela. Na nejstarším z nich je vytesána podoba děvčátka, dcery urozeného pána Jana staršího Vratislava z Mitrovic na Skřípli, která zemřela v roce 1517. Na druhém

kameni je postava paní Barbory Holanové z Bernšteina, manželky urozeného pána Jiřího Holana z Jiljova. Ten je znázorněn v rytířském brnění na třetím kameni s datem úmrtí 1585.

Posledním pohřbeným ve Skříplí byla paní Marie Horová z Osova dne 21. 6. 1877.

Aleje

Pohlednice ze začátku 20. století se sochou arch. Michaela v kaštanové aleji.

Mezi Osovem a Skříplí a dále pak od Skříple směrem k Hostomicům je památkově chráněné stromořadí s 299 kaštanů (cca v r. 2010) o stáří cca 140 let. Nyní jsou nahrazovány mladými stromky.

Asi uprostřed mezi Skříplí a Osovem se říká U svatých. Na jedné straně silnice je poničená socha archanděla Michaela, naproti je na kamenném podstavci kříž. Podle pověsti tu byl kdysi nalezen zavražděný muž.

Ve Skříplí, na začátku aleje k Hostomicům, se nachází pomníček, zřízený na paměť ukončení pozemkové reformy. Nese nápis: *Bílá Hora odčiněna, 1620 – 1920. Půda navrácena českému lidu*

Sbor dobrovolných hasičů

Sbor dobrovolných hasičů byl ve Skříplí založen v r. 1935. (viz kronika hasičů), původní výbor byl obsazen takto: předseda: Kavka Bedřich, místopředseda: Frič Jan, náčelník: Prokeš Josef, jednatel a vzdělavatel: Livanský Josef, pokladník: Šmejkal Emil, 6ti členný výbor: Cajthaml Josef, Livanský Josef, Šebek Karel, Svoboda Josef, Šmejkal Emil, Motl Václav.

Prvním nezbytným opatřením byl nákup motorové stříkačky přímo ve výrobním závodě ve Vysokém Mýtě.

První ples uspořádali hasiči ve Skříplí 5. ledna 1936 v hostinci U Kafků.

Ve své činnosti pokračují skřípelští hasiči dodnes, kdy se podílejí na pořádání různých společenských akcí, zejména „Májů“ nebo posvícení.

Tradice

Ve Skříplí se tradičně každý rok pořádají „Máje“. Hlavními osobami jsou družička

a dva mládenci. Bývají to trvale bydlící obyvatelé Skříple nebo i chalupáři, ale není to podmínka. Vzhledem k tomu, že ve Skřípli žije něco málo přes 100 obyvatel, obvykle musí jít ti stejní i několik let po sobě. Družičce je kolem 18 let, stejně jako mláďencům. Jsou kolem toho veliké přípravy, podobně jako u menší svatby. Ve Skřípli je to tradice. Den před oslavami jede mužská část Skříple do lesa pro dva velké smrky – „máje“ a několik desítek mladých břízek – „májek“. Večer je pak hlavně děti s maminkami ozdobí ve stodole u Ondráčků barevnými fáborky. Máje navíc zdobí velký věnec z chvojí. Jedna máj vždy stojí na návsi, druhá u domu družičky. Březové májky jsou připevněny na vrata domů.

Pohled na hlavní oltář kostela sv. Šimona a Judy.

Máje zajišťují hasiči. Spolu s mládenci a muzikanty přijdou do domu družičky, kde je rodina pohostí. Pohoštění se roznáší i na ulici, kde čekají sousedé a hosté, až vyjde průvod od domu k domu po celé vsi. V každém domě mládenci zvou na večerní zábavu do hospody a družička vybírá peníze na muzikanty. S paní a pánem domu si připijí vínem. Někde dostanou i něco ostřejšího. Pro mládence je to náročné.

Večer se pak na návsi poráží máj. Kdo získá špičku, spíše kdo se o ni popere, má na zábavě sólo s družičkou. Dalšími tradičními akcemi je koledování o Velikonocích, Mikuláš a posvícení.

Pověsti a příběhy, které se vážou k obci

Pověst o kostelním zvonu na zahradě čp.12:

Karel Karda vypravuje ve svém spisu Pověsti a staré tradice z Podbrdská I. r. 1923 na str. 5 následující pověst.:

V nedaleké vsi zvané Skřípel, kde je dnes kaple a panský dvůr, před třicetiletou válkou stával ženský klášter a při něm větší kostelík, jehož věž byla opatřená zvonem daleko široko slyšitelným. Za třicetileté války řeholnice svoje sídlo opustily, zakopavše různé věci a mezi nimi také zvon z věže sňatý. Po čase, když se poměry uklidnily, lidé počali pátrati po zakopaných pokladech, ale marně. Až jednou osovský slouha pásł stádo vepřů a večer seznal, že mu chybí jedna z největších sviní. Vrátil se na pastvisko a našel ji v hluboké jámě, kde měla vyrytou hlavici zvonu. Nechal svinu v prohlubni a šel oznámit do zámku, co se stalo. Tam nechtěli mu zprvu věřiti, ale když se přesvědčili, že slouha mluví pravdu, dali mu svinu darem, zvon vyhrabali a

navše na něm zvěčniti tento příběh, zavěsili zvon na kostelní věži. Zvon okrášlen touto sviní na věži farního kostela visí podnes. (z kroniky obce Skřípeli č.1).

Pověst Matčiny vlasy:

*Křížek na polní cestě od Skříple do Lá-
žovic, kde se říká "U zabitého".*

Otomar Dvořák: Velká kniha pověstí z Berounska a Hořovicka

Ve Skřípli se vyprávělo, že někdy na počátku 19. století jistá žena brzy po narození dcerky ovdověla. Dítě bylo to jediné, co jí v životě zbylo, a proto se o ně velice bála. Nikdy děvčátko netrestala ani nekárala a snažila se vyhovět všem jeho rozmarům. Jak dcerka rostla, myslela si, že si může dovolit vše, co si zamane. Vládla matkou podle své libosti, byla na ni hrubá, poroučela jí. Když se jednou matka odvážila namítnout, že by nebylo vhodné, aby dceruška utratila veškeré rodinné úspory za nové přepychové šaty, dívka se rozzuřila, začala matku bít, povalila ji na zem a cloumala s ní tak, až jí vyškubla plnou hrst vlasů.

Stará žena utrpěla šok a krátce nato zemřela. Ale ani nezdárná dcera nežila dlouho. Rok poté, přesně ve výroční den

matčiny smrti, náhle padla raněna mrtvicí a zemřela také.

Po čase objevil kostelník, když ráno před mší zapaloval v kostele svíce, v koutě chrámu lidskou ruku, držící chumáč vlasů. Farář přikázal zakopat podivný nález na hřbitově. Ale druhého dne se hrůzná ruka s vlasy opět objevila v kostele. To se několikrát opakovalo. A tak „byla ruka v kostele u dveří zavěšena k výstraze všem zlým dětem, o čemž vypravovali pamětníci řídícímu učiteli Valentovi ještě roku 1928“. (Možná, že ve skutečnosti šlo o ruku uťatou odsouzenci, jejíž veřejné vystavení v kostele bylo součástí trestu.)

(Podobně vypráví tuto pověst pod názvem Zlá dcera ve své knize Ze sbírky pověstí a pohádek František Sládek. První knižní vydání této pověsti bylo zřejmě v knize Monografie Berounska a Hořovicka.)

Tajuplné podzemní chodby ve Skřípli

(dle vyprávění Jana Vorla v knize Pověsti a příběhy z Hostomicka. Zpráva o objevení chodby je prý pravdivá.)

Ve sklepech jednoho ze skřípelských domů se prý nachází záhadná, tajuplná chodba. Sklep je nezvykle veliký, hluboký a má mohutné klenutí. V jednom výklenku, který

se nepoužívá a odkapává tam voda ze stropu, je chodba přerušena mistrně sesazeným zdivem z mohutných kamenných kvádrů. Chodba prý zřejmě pokračuje dál, ale co v ní je a kam ústí?

Z historie se nabízejí různé eventuality. Skřípel je přeci jednou z nejstarších obcí v celém kraji. I kostel se starými kryptami. Co kdyby v blízkosti kostela byla stará kostnice, jako např. ve Všeradicích? Ve Skřípli byl podle pověsti i ženský klášter. U každého kláštera bývaly přece tajné chodby. Ukrývaly se v nich cenné věci a v případě nebezpečí se jimi dalo uniknout. A co ta dávná přepevná tvrz? Podle místní pověsti mohl být kostel, klášter i tvrz vzájemně propojeny chodbami, které prý mohly ústít až na známých „Šancích“.

Pověst o zeleném kříži

(podle vyprávění Jana Vorla)

Při silnici z Hostomic do Skříple stojí vysoký kříž. Podle dávné pověsti si na tomto místě vzali ze zoufalství život dva mladí lidé, kterým rodiče nepřáli v jejich lásce. Proto prý je kříž symbolicky natřen zelenou barvou.

Pověst o tom, jak vznikly „Šance“

(Zaznamenala Eva Cajthamlová, Skřípel)

Ve Skřípli během třicetileté války (stejně jako v jiných blízkých obcích) tábořila švédská vojska pod vedením Jana Augusta hraběte Banera. Doprovázela svou královnu, která očekávala potomka každým dnem, a proto se zde vojska utábořila. K večeru začala královna rodit, a tak bylo třeba postavit opevnění. Vojáci během noci museli postavit vysoký val nezbytný k obraně tím, že nanosili z okolí kamení.

Slavnostní posvěcení znaku a vlajky obce Skříple.

Šance, nebo též Švédské šance v katastru obce Skřípel

(jihovýchodně od obce Skřípel směrem k nádraží Osov) jsou zachovalým čtyřúhelníkovým valovým areálem o rozměrech 125 × 105 m, s výškou valu 2,75 m nad vnitřní plochou a zřetelným příkopem na vnější straně. Jedná se o kulturní památku bez doloženého datování a nálezů. Jediný archeologický průzkum z doby před rokem 1878 nepřinesl žádný výsledek. Žádné významné nové poznatky se nezjistily ani pomocí leteckého snímkování.

Lidové označení „Švédské šance“ naznačuje možný vznik ohrazení za třicetileté války. Potenciální švédové (polní opevnění z dob třicetileté války) ovšem mohli využívat již existující prehistorickou stavbu.

Podobnost uspořádání s keltskými čtyřúhelníkovými valovými areály - tzv. Viereckschanze je nápadná. O. Dvořák ve své záhadologické knize Litavka řeka skrytých pokladů píše o zjištění amatérských badatelů, kdy v období kolem prvního listopadu, kdy se slavil keltský svátek mrtvých Samhain, zapadá slunce, pozorované z prohloubeného místa uprostřed valů, přesně za vrcholem posvátné hory Plešivce. Když protáhnete na mapě úhlopříčku obdélníku skřipelských Šancí až na Plešivec, projde tato přímka Krkavčími skalami - čili přes sídlo Hadí královny a kolem proslulého viklanu.

Keltové

Odborníci dodnes hledají odpovědi na většinu otázek týkajících se Keltů. Podle některých přišli na starý kontinent z ruských stepí koncem třetího tisíciletí př. n. l. pod tlakem rostoucích nájezdů Skythů. Podle jiných byli původními obyvateli střední Evropy už od dob neolitu. Jisté je, že asi v devátém století př. n. l. keltsky mluvící národy přicházejí do Anglie a Irska. Pak se začínají vějířovitě rozšiřovat po celé Evropě.

Keltové jsou prvním etnikem, které na našem území pobývalo a které známe jménem. Zřejmě u nás sídlily různé keltské kmeny, včetně početného kmene Bójů, který dal naší zemi název Boiohaemum (vlast Bójů). Tento název dodnes v cizích jazycích přetrvává: Bohemie, Böhmen, Boheme. Keltská civilizace na našem území zaniká v druhé polovině prvního století př. n. l. za dosud nevyjasněných okolností.

Podle některých badatelů měli Bójové sluneční kalendář mnohem dříve než Římané, což dokazuje orientace některých jejich svatyní k Slunci začátkem jejich roku – irský samain, naše dušičky 2. listopadu., to je přesně 40. den po podzimní rovnodennosti. Jejich teplé pololetí začínalo 40. den po jarní rovnodennosti večer – irský beltine, u nás a v celé Evropě i na Balkáně pálení čarodějnic 30. dubna (den Keltů začínal západem Slunce). Dušičky jsou v Mexiku státním svátkem a v USA slaví Halloween.

Jedna ze svatyní Keltů nalezených na našem území jsou pravděpodobně i Šance u Skřiple.

Moje dětství ve Skřípli

Podle vyprávění Táni Bartákové

Když mi bylo půl roku, zemřel můj skřípelský děda Jan Fryč. S babičkou měli sice jen malé hospodářství, ale babi nemohla zůstat sama. Rodiče se tedy dohodli, že se do Skříple přestěhujeme vč. rodičů mojí mamky. Rodiče si našli práci v Železárnách Čenkov (dnes Čenkovské strojírny), o mne se staraly babičky. Hlavně ta mladší babi Berková, ta starší, skřípelská, měla na starosti zpočátku ještě 2 kravky, kozu, vepřika, králíky a drůbež, tj. slepice, husy, příp. kachny. Všichni členové rodiny jí samozřejmě vydatně pomáhali. Tak to bylo na venkově běžné...

Na kravky v našem chlévě si už vzpomínám jen matně. Po založení JZD ve Skřípli (v srpnu 1958) šly do kravína, který byl vybudován na místě bývalých hospodářských budov schwarzenberského dvora v dnešním čp. 1. I těch našich pár hektarů polí a luk přešlo do JZD... Měli jsme pak přidělen tzv. záhumenek, tj. kus pozemku, kam jsme chodili sekat trávu a sušit seno. Vzpomínám si, že práce s tím bylo docela dost. Na jaře posekat kosou (táta a děda), posekanou trávu obrátit, aby dobře uschla (mamka, babičky a později já), když se schylovalo na déšť, rychle kopit, aby částečně suchá tráva nezmokla, nakonec jsme seno odvezli na vozíku domů a uskladnili na půdu, aby bylo v zimě krmení pro králíky a kozu. To samé se opakovalo na podzim ...

Další pravidelnou zemědělskou prací bylo okopávání a jednocení řepy na jaře a její sklizení na podzim na poli JZD. Určený pracovník JZD rodině přidělil kus pole s řádky řepy. Pak jsme všichni, celá naše rodina, chodili několik dnů na pole. Každý měl své řádky, lezli jsme po kolenou a malou motýčkou jsme okopávali a jednotlivě rostlinky řepy. Na podzim, když řepa vyrostla, jsme ji chodili sklízet. Nejdříve pracovník JZD pole zoral, aby pak jsme mohli snáze každou řepu ručně vytáhnout ze země, setřást hlínu a složit na hromádky. Pak následovalo oddělení chrástu od bulvy buď mačetou nebo srpem a umístění na nové hromádky. Ty už pak pracovníci JZD odvezli traktorem.

Na tuto činnost si pamatuji velmi dobře, neboť tvořila velkou část mého dětství. To už naše děti vůbec neznají...

Když listuji starými kronikami, hlavním tématem je: počasí, sklizeň, narození, svatby, úmrtí

Táňa Bartáková, tehdy ještě Fryčová na dobové fotografii z roku 1957.

Od nepaměti byl život ve Skřípli spojen se zemědělstvím. Vzhledem k tomu, že po r. 1948 bylo v tehdejším Československu nastaveno centrální řízení ekonomiky, byly vládou stanoveny i tzv. kontingenty, tj. i pro zemědělce zákonem pevně stanovené množství zemědělské produkce, které se mělo odevzdat... Velikou změnou pro všechny obyvatele bylo založení JZD.

Úryvky ze staré skřípelské kroniky – rok 1958:

Všude v okolních obcích již fungovala JZD, jen u nás se zatím nic nedělo, ježto se odevzdalo 110 %. Žně začaly 10. července. Úroda byla podprůměrná. Odevzdáno bylo 7 vagonů obilí. Výnos byl z 1 ha pšenice 20 q, žita 16 q, ječmene 18 q, ovsa 15 q, brambor 80 q. S dodávkami na kontingent byly velké potíže, každý zemědělec hleděl v první řadě, aby měl pro sebe a na sadbu hlavně. Jen brambor v tomto roce zůstala dlužna naše obec přes 80 q.

Dne 12.srpna 1958 byla svolána veřejná schůze všeho občanstva, kde bylo podrobně vysvětleno, co je třeba, aby byly kontingenty splněny na 100 %. Je zjištěno, že každý občan – zemědělec při troše dobré vůle může předpis splnit a ještě zbude... Kterí zemědělci nedodají a mohou, že podléhají podle § 50 zabírání půdy – majetku – živý i mrtvý inventář a že vše převezmou státní statky. Při této schůzi byli veřejně oznámeni dva naši zemědělci - neplatiči, kteří státu nejvíce dluhují. Aby nemohl být vznesen § 50 na tyto zemědělce - neplatiče, rozhodli se všichni zemědělci, aby se založilo ve Skřípli JZD, tj. Jednotné zemědělské družstvo. Těžko sice bylo zemědělcům loučit se s půdou, ale podpisovali přihlášky. Přihlásili se do JZD všichni zdejší výkonní zemědělci. Až na jednoho s tím, že to zatím ještě soukromě hospodařit zkusí ...

Po velké a rušné debatě bylo ujednáno svolati schůzi na 15. srpna 1958 ... se zastupci ONV Hořovice, kteří jistě vysvětlí všem zemědělcům, nyní členům JZD, jak si mají nyní počínati a sdělí i další informace o JZD

Dokud jsme měli husy, každou zimu bylo zvykem tzv. **draní peří**. Na venkově se dralo peří tradičně po skončení polních prací od listopadu skoro až do března, kdy jsou ještě dlouhé večery. Hospodyně se mezi sebou domluvily a plánovaly, aby pozvané ženy mohly pomoci také sousedkám a vše se do jara stihlo sedrat. Hodně se zpívalo, vyprávělo, kdo s kým chodí, o tajných láskách, o svatbách ... K setkání patřilo i pohoštění... Sedraným peřím se pak plnily polštáře a peřiny. Jo, takové spaní pod péřovou duchohou je paráda !!!

Další tradice, které se ve Skřípli udržovaly a mnohé udržují dodnes jsou:

MDŽ (Mezinárodní den žen): tento svátek se dříve slavil pravidelně 8. března. Obyvatelé vsi se sešli v hostinci U Kafků, kde už bylo připravené občerstvení, ženy dostávaly květiny a my děti jsme měly připravené básničky nebo písničky, které jsme za velké pozornosti přednesly nebo zazpívaly. Za odměnu jsme dostaly čokoládu.

Velikonoce jsou pohyblivý svátek, datum připadá na první neděli po prvním jarním úplňku po rovnodennosti, tedy na měsíc březen či duben. Na dveřích velikonoční věnec, ve vázách proutky s rašícími lístky a na nich zavěšená zdobená vajíčka a na stole zajíci a beránci, tak vypadají před Velikonocemi české domácnosti. O Velikonocích jsme vždy s mamkou nebo babičkou barvily vajíčka, na ně nalepily obtisky a nakonec je naleštily např. plátkem špeku, aby se krásně leskla. Pak jsem je naskládala na proutěný košíček a položila spolu s pečeným beránkem na stolek ve verandě pro ko-

ledníky... O Velikonočním pondělí jsme my děti chodily a dodnes děti chodí od domu k domu a hodují. Ráno jsem už nemohla dospat. Vzala jsem košík a hodovačku, kterou tatka nebo děda předtím upletl z vrbového proutí, a běžela jsem do jednotlivých domů, kde jsem odříkala pomlázku, někde vyšupala i sousedky... Za to jsem dostala barevná vajíčka, mnohdy i sladkosti... Tento zvyk je u nás na vsi udržován dodnes.

Čarodějnice jsou páleny vždy večer 30. dubna na stálém místě za koupalištěm směrem k nádraží Osov. Děti i dospělí se scházejí u zapáleného ohně a zábava probíhá dlouho do noci.... Zvyk pálení čarodějnic pochází z předkřesťanských dob, kdy se věřilo, že v noci z 30. dubna na 1. května mají zlé síly větší moc než kdy jindy a lidé před nimi musí ochránit nejen sebe, ale i své domácnosti a dobytek.

Máje se ve Skříplu tradičně každý rok pořádaly a stále pořádají první víkend po 1. květnu. Hlavními osobami je družička a dva mládenci. Byli to převážně trvale bydlící obyvatelé Skříple nebo i chalupáři. Vzhledem k tomu, že ve Skříplu žije něco málo přes 100 obyvatel, obvykle museli jít za májovníky víckrát. Jsou kolem toho veliké přípravy, podobně jako u menší svatby. Ve Skříplu je to tradice. Den před oslavami jede mužská část Skříple do lesa pro dva velké smrky – „máje“ a několik desítek mladých břízek – „májek“. Večer je pak hlavně děti s maminkami ozdobí ve stodole u Ondráčků barevnými fáborky. „Máje“ navíc zdobí velký věnec z chvojí. Jedna „máj“ vždy stojí na návsi, druhá u domu družičky. Březové májky jsou připevněny na vrata domů. Máje zajišťují hasiči. Spolu s mládenci a muzikanty přijdou do domu družičky, kde je rodina pohostí. Pohoštění se roznáší i na ulici, kde čekají sousedé a hosté, až vyjde průvod od domu k domu po celé vsi. V každém domě mládenci zvou na večerní zábavu do hostince U Kafků a družička vybírá peníze na muzikanty. S paní a pánem domu si připijí vínem. Někde dostanou i něco ostřejšího. Pro mládence je to náročné. Večer se pak na návsi poráží máj. Kdo získá špičku (spíše kdo se o ni popere), má na zábavě sólo s družičkou.

Dožínky byly slavnostním zakončením žní. Oslavy sklizně bývaly symbolickým poděkováním za štědré dary poskytnuté přírodou a také skvělou příležitostí k zábavě.

Posvícení: Svatý Martin přijíždí v listopadu na bílém koni. Kromě sněhu přiváží tradiční posvícení. Sníh jistý není, ale Svatomartinské oslavy ano! V každé domácnosti se před posvícením napekly posvícenské koláčky z kynutého těsta, hlavně s jablečnou, tvarohovou, makovou a povidlovou náplní. Hospodyně přišly na pomoc i příbuzné nebo kamarádky. Pro nás děti to byla veliká událost...

Dušičky: 2. prosince: tento zvyk se zachoval dodnes. Hroby se více než jindy během roku zdobí živými i umělými květinami a věnci, zapalují se svíčky, vzpomíná se na mrtvé.

Barborky: 4. prosince slaví svátek svatá Barbora. Se svátkem Barbory je spojená stará tradice. Pokud si svobodná dívka v tento den natrhá větvičky třešní a ty jí na Štědrý den rozkvetou, dotýčná se do roka vdá. I bez této pověry jsou ale rozkvetlé větvičky na Štědrý den krásné... Tradičně se trhaly větvičky třešní, případně višní, v současnosti se na barborky používají i větvičky dalších ovocných stromů.

Mikuláš: V předvečer 6. prosince navštěvuje děti v doprovodu anděla a čerta a obdarovává je nebo je kárá pro jejich prohřešky. Punčochy nebo holínky postavené pře-

de dveřmi nebo za oknem jsou ráno o sv. Mikuláši naplněny sladkostmi. U nás ve Skřípli bylo a dodnes je zvykem, že některý z tatínků menších dětí „dělá“ Mikuláše. Oblékne si bílé mikulášské roucho, nasadí vysokou bílou čepici s křížkem, šedivý plnovous a do ruky vezme mikulášskou berlu. Jen boty si nechává svoje a podle nich se někdy pozná, že to není opravdový Mikuláš. Pak vyrazí spolu s čerty, tj. kamarády převlečenými do mohutných kožichů, po vsi... Děti už natahují uši, kdy se ozve zvonění ohlašující jejich příchod. Mají připravené říkanky a těší se na dárečky, které dostanou. V očekávání je i dost nejistoty, protože každý během roku alespoň trochu zlobil, a záleží, jak to Mikuláš vyhodnotí. Také záleží na náladě čertů, jak hodně budou divocí a budou používat metličky ...

Vánoce: 24. - 26. prosince patří k nejkrásnějším obdobím v roce. Předchází jim velké přípravy... Pečení cukroví začíná hned po Mikuláši, každá hospodyně by ho měla mít alespoň devatero druhů. Průběžně probíhá velký vánoční úklid, týden před Štědrým dnem se pečou vánočky, na Štědrý den pak už je zdobení stromečku a příprava štedrovečerní večeře. Tradičně u nás bývá řízek z kapra a bramborový salát. Pán domu přednese slavnostní připítek s přáním šťastného setkání i napřesrok.

Štedrovečerní večeře je v plném proudu, zní vánoční hudba, hoří svíčky a u ozdobeného stromečku se právě odehrává zázrak: zastavil se tu Ježíšek a naděluje. Odkud přišel? Anebo přiletěl? Jak se dostal do obývacího pokoje? Chodí komínem nebo oknem? A jak je možné, že miminko unese tolik dárků? Pak zazvoní zvonek a přichází zlatý hřeb večera – rozbalování dárků ...

Vánoce, to je především svátek dětí a rodiny. Všechny sváteční dny se nesou ve znamení setkávání rodin i přátel a v poklidném vychutnávání zvláštní atmosféry.

Na Štěpána: Na 26. prosinec připadá druhý svátek vánoční, který připomíná památku svatého Štěpána, prvního křesťanského mučedníka, jenž podle legendy položil život za víru v Krista. Tradičně patří tento den setkávání členů rodiny a přátel.

Silvestr a Nový rok: 31. prosinec a 1. leden: přelom starého a nového roku. Silvestra spíše slaví dospělí. Rodiče se večer většinou scházeli s přáteli nebo byli na zábavě v hostinci U Kavků, já jsem byla doma s babičkou a dědou.

Tři králové: Zakončení vánočních svátků probíhá 6. ledna, kdy se připomíná příchod mudrců od východu – Tří králů, v českých zemích nazývaných Kašpar, Melichar a Baltazar – do Betléma. Tři králové chodí/chodili po domech a na dveře píší svěcenou křídou písmena K+M+B – jedná se ovšem o zkratku latinského „Christus mansionem benedicat“ – Kristus žehnej tomuto domu. Pamatuji si, že tato tři písmena bývala u babičky skřípelské na dveřích v kuchyni.

Hromnice: Slaví se 2. února a jsou podle prastaré víry den, kdy zima ztrácí na síle a jaro je zase o kousek blíž – v tom jsou zajedno křesťanské i keltské kalendáře. Kdo ještě neuklidil vánoční stromečky a betlémy, má nejvyšší čas, na Hromnice totiž definitivně končí doba Vánoc.

Jak je uvedeno, dříve, v době mého dětství, se slavilo mnohem více svátků než dnes. Je to i proto, že v této době byla televize teprve v počátcích a mnohé domácnosti ji ještě nevlastnily. O mobilech a různých počítačích ani nemluvě... V každém případě bylo stále co dělat a vůbec jsme se nenudili

Do školy jsme prvních 5 let chodili pěšky do Osova. Byla to krásná cesta

kaštanovou alejí... pak přes zámeckou zahradu a do školy, V aleji jsme občas potkávali pana radu Palivce, který tu byl s hůlkou na ranní procházce. V té době už bydlel na „fořtantu“... Zpočátku byla cesta ještě prašná, brzy (v r. 1961) byla vyasfaltována.

V 1. třídě nás učil pan řídící Štverák - malá třída, malé lavice, malá postava pana řídícího ... Kromě učení jsme pracovali na školních pozemcích, na tělocvik jsme chodili do Bažantnice nebo na hřiště u Sokolovny.

Do 6. – 9. třídy jsme pak chodili do Hostomic. Tam už jsme jezdili autobusem

V mém věku jsme byli ze Skříple jen tři děti a další tři o rok dva mladší. Samí kluci. Po příchodu ze školy jsme pikali na návsi kuličky, hráli na babu, budovali tzv. bunkry. Tady jsme poprvé zkoušeli kouřit. Tehdy bylo kouření u dospělých dost běžné. Mně to naštěstí nechutnalo, tak jsem brzy přestala.... Po dokončení skřípelského koupaliště (v r. 1968) jsme za příznivého počasí chodili tam... V létě jsme hodně jezdili na kole na průzkumné výpravy – na Šiberák, na Šance, ke Kněžskému rybníku, k rybníku Peklo a k Roklím. Tehdy ještě všude vedly polní cesty a vyšlapané pěšinky. V zimě jsme bruslili na rybníce (na Hořejšáku – tj. Dvorský rybník, nebo na Dolejšáku - tj. rybník Pechaň ...), příp. se vydali lyžovat na Šiberák.

V té době ještě byl v provozu skřípelský kostel, kde se každý čtvrtek konala mše... vždy 2x denně zvonil pan Jechort na kostelní zvon. V poledne – „poledne“ a večer – „klekání“. Pro nás malé děti to bylo znamení, že máme jít na oběd nebo ukončit hry a běžet domů... Kostel vč. sakristie, spolu s kostnicí a hřbitůvkem byl ještě volně přístupný, tak jsme občas s velkou úctou chodili na „průzkum“ i sem. Teprve mnohem později byl, podobně jako další kostely v okolí, vykraden. Od té doby jsou kostely zamčeny.

Skřípelský kostel je doložen již v r. 1233 a je jedním z nejstarších na Berounsku. (Např. v Hostomicích je doložen o více než 100 let později.). V poslední době se tu konají krásné koncerty...

Na prázdniny jsem se vždy moc těšila. Už i proto, že jsme jezdili s rodiči na dva týdny v roce na dovolenou. Střídali jsme různá místa v Čechách, na Moravě i Slovensku. Spali jsme pod stanem, jídlo vařili na malém vařiči nebo na ohni... Bylo to dobrodružné. Když jsem byla větší, jeli jsme i do zahraničí – do NDR k moři na Rujanu. Na dovolených s rodiči se asi zrodila moje láska k cestování, která mi vydržela dodnes...

Víkendy byly většinou ve znamení práce doma, na poli a hlavně na obci. V té době se ve Skřípli hodně budovalo: byla provedena modernizace a generální oprava budovy kravína, postavena nová drůbežárna pro chov slepic, vyasfaltovány cesty, zřízeny nové chodníky, výbojkové osvětlení, čekárna ČSAD, bagrování skřípelských rybníků (kromě Kněžského) a zpevňování jejich hrází, zejména pak vybudování koupaliště vč. převlékacích kabin, hřiště na volejbal atd. Průběžně byla vysazována nová zeleň a udržován pořádek v obci. Tyto činnosti byly prováděny většinou brigádnicky o víkendech mužskou částí skřípelských obyvatel. Byla to součást našeho života, tedy i my děti jsme přitom musely asistovat...

O prázdninách a víkendech jezdil k babičce Šmejkalové její vnuk z Prahy. Naši rodiče byli dobří přátelé. Tak i my děti jsme spolu strávily hodně času. Naším cílem

bylo vybudovat a provozovat velký cirkus. Spoustu času jsme strávili na zhotovení šapitó na zahradě jejich domu. My jsme měli o zábavu postaráno a babička byla ráda, že nás má pod dohledem,, Teprve nedávno, při zpracování rodokmenu naší rodiny, jsem zjistila, že jsme vzdálení příbuzní.

Později, když začala jezdit za babičkou Moravcovou její vnučka, kamarádily jsme spolu. To už jsme byly holky navštěvující měšťanku... Spolu máme dokonce společné předky: moje praprababička a její prapraděda byli sourozenci Kocmanovi, potomci jednoho z nejstarších skřípelských rodů.

Lze říci, že ve Skřípli, podobně jako všude na Podbrdsku, „je každý příbuzný s každým“. Ve Skřípli před třicetiletou válkou bylo dle Berní ruly několik vlivných rodů: zejm. Kocmanové, Tomanové, poději rod Münzbergerů a Šebků. (Kavkovi, kteří v době mého dětství obývali ve Skřípli 8 domů, přišli koncem 19. stol. z Čenkova...). V Osově byl silný rod Horů, v Nových Dvorech a ve Chlumci rod Frajerů atd.

Všude byla spousta dětí a protože mládenci nechodili pro své nevěsty daleko, došlo během staletí, díky vzájemným sňatkům, k množství příbuzenských vztahů. Pokud bychom chtěli hledat příbuzenství podle jednotlivých skřípelských domů, téměř všude bychom našli širší příbuzenské vazby. To už by ale bylo povídání na celou knihu...

Obec Vižina

(Text je zpracován podle zápisů v kronice obce, založené roku 1920 - Původní zápisy z kroniky vybrala a publikovala v občasníku Naše noviny – Noviny z Vižiny paní Zuzana Hůlová, starostka obce, dále jsou zde informace z Monografie Hořovicka, Kroniky Hostomicka – V. Lenkvík, a internetových stránek)

Obec Vižina se nachází v okrese Beroun, kraj Středočeský, asi 14 km jižně od Berouna a 17 km východně od města Hořovice. Žije zde cca 280 obyvatel, 12. května 2016 byl obci udělen znak.

Obec je velice stará, poprvé se připomíná již v roce 1271, kdy ji královna Kunhuta, manželka krále Přemysla Otakara II., darovala pražským křížovníkům s červenou hvězdou, kterým odsud plynuly platy. Je velmi malebně položena na úpatí brdského pohoří pod vrchem Brdem (Roudným). Je uspořádána v našem kraji zcela neobvyklým způsobem. Vesnici tvoří jen dvě hlavní ulice, které jsou propojeny spojovacími ulicemi. Tomuto způsobu se říká americký.

O původu názvu panují četné rozpory. Jedna pověst říká, že pochází od slova „výšina“. To proto, že se tu nachází rozvodí – část potůčků teče na západ k Chumavě a s ní se u Libomyšle vlévá do Litavky, druhá část vede ke Svinařům a Zadní Třebani, kde se pod jménem Svinařský potok vlévá do Berounky.

Ve zprávě z 15. století se uvádí rozsah Osovského panství, kdy ke tvrzi náležel poplužní dvůr a ves Vižina.

Od roku 1490 byl Vosovským z Adláru poddán dvůr na Vižině.

Ves i později patřila k osovskému panství, které od roku 1504 vlastnil Hynek

Vamberský z Rohatce. Jeho nástupce Oldřich Vamberský z Rohatce postoupil ves pustou Vižinu trhem Václavu Holanovi z Jiljova. Osovské zboží s Vižinou koupil r. 1598 Jiří Wratislav z Mitrovic. Ten prodal pustou ves Vižinu r. 1601 Jakubovi Menšíkovi z Menštejna.

Obec nejvíce utrpěla za třicetileté války, kdy byla spolu se sousedními vesnicemi vypálena, obyvatelstvo vyhubeno a po dlouhé období potom zůstala zcela pustá.

V dobách kolem roku 1700 se ve Vižině, jako i po celém Vosovském panství, mluvilo více německy než česky, především po přistěhování hraběte Kaunice, který s sebou přivedl ohromné množství německých služebníků a řemeslníků ze svých panství - dřívějších Nových Zámků (Neuschloss) ležících u České Lípy.

Všechno úřednictvo, šafáři, polní mistři, kočové, řemeslníci při stavbě kostela a zámku - ti všichni byli rození Němci, kteří se však brzy počestili, ovšem příjmení se udržela. Cajthamlové, Fišerové, Frajerové, Kocmanové, Linharti, Losmanové, Múnzbergrové, Ortmanové, Šináglové, Vimrové, Jungrové atd. Dle toho můžeme bezpečně mít za to, že nově založená obec Vižina, vzniklá po švédských vpádech, byla osada čistě německá. V těchto dobách teprve vznikl panský poplužní dvůr Vižina, který ve staré vypálené vesnici nebyval. Dvůr stavěli němečtí řemeslníci a v nově zbudovaných domcích kolem dvora se usadili Šinágl, Křišťál, Losman, atd. Dle toho k nejstarším rodinám v obci přináleželi Klimt, Urban, Ksandr, Šinágl, Křišťál, Kristan, Motl, Brucha (Průcha), Losman, Linhart, Cajthaml, Strohmajer, Jung ap. Nejstarším rodem je tu rod Klimtů v č. 3, potomci Christofora Klimta, pocházející z kraje Mladoboleslavského. V polovině 17. století byl postaven ovčín, o několik let později hospoda.

Ve dvoře býval správce. V první polovině 19. století měl dvůr najatý nájemce Mühlresler. Šafáři: Škodík, Pouha, Hrubeš, atd. Posledním šafářem byl Jánský. Potomci tohoto rodu se v tomto domě nacházejí i nyní.

Vižina kolem roku 1700 ležela na pokrači hustých lesů, sklánějících se hluboko do údolí. Severně ležela též pozvolna se zřizující vesnička Podbrdy. Severozápadně se nacházela stará obec Všeradice, v níž byl kostelík již ve 14. století. Jihozápadně od Vižiny byla ves Chrastina, zaniklá rovněž ve švédských válkách i s obyvatelstvem. Jižně od Vižiny byla malá obec Osovec. V první všeradické matrice je jmenována paní Alžběta Moravská, správcová z Vižiny, později ve druhé matrice skřipelské (1696 - 1726) přichází roku 1714 Barbora, dcera šenkýřova na Vižimech. Na nařízení Marie Terezie, rakouské císařovny, bylo provedeno sčítání lidu a dle něho měla Vižina 9 čísel a 40 obyvatel. V obci byl panský kovář, hostinský, krejčí, tesař, zedník. Lid

se živil zemědělstvím, v obci nebyly větší statky. Chalupníci měli kolem 8-9 korců půdy. Roku 1714 se Vižina opět připomíná jako ves.

Kolem roku 1800 bylo na Vižimech (Vižině) více cvokařských rodin, které dodávaly své výrobky do Hostomic. Ač byla obec vystavěna celá ze dřeva, přece nikdy nebylo v obci větších ohňů, pokud vypukl, vyhořelo obyčejně jen jedno číslo. Blahobyt lidu závisel na úrodě zemědělských plodin. Zavedením cukrovarského průmyslu do krajiny dosáhl lid i trochu výdělků, jak při pěstování řepy, tak i v cukrovaru samém. S jeho stavbou ve Vosově bylo započato z jara roku 1857. Dne 12. října 1858 v 7 hodin večer se započalo s výrobou cukru. V každé okolní obci přibyli přistěhovalci, kteří pracovali v cukrovaru. Vzrůst počtu obyvatelstva na Vižině v letech 1755 – 1900: rok 1755 - 40, rok 1862 - 382, rok 1886 - 379, rok 1900 – 368. Vižina přináležela při svém vzniku ke skřípelské farnosti, od roku 1741 k osovské. Mrtvá těla vižinských občanů byla pohřbívána až do roku 1877 na hřbitově ve Skřípli, od června 1877 na novém hřbitově v Osově. V roce 1885 cukrovar zanikl a vižinské obyvatelstvo se zaměstnává zemědělstvím a chovem dobytka.

Roku 1914 vypukla světová válka. Muži museli opustit své rodiny a odebrat se ke svému pluku. Toho času železnice neustále dopravovaly ze všech končin rukující záložníky z celé bývalé rakouské monarchie. Naši rukující odjížděli ze stanice Všeradiče za doprovodu hudby. Na rozloučenou si nechávali zahrát pozdější hymnu Kde domov můj. Ale první sloka ještě nebyla dohrána a již se objevili rakouští četníci a další hudbu zakázali. Toho času zůstala obec od mladých mužů prázdná. Zůstali jen starci a lidé méněschopní. V roce 1915 se začalo nakupovat na lístky. Byli moučenký, cukřenky atd. Byli ustanoveny aprovizační komise, které měly za úkol starat se chudému lidu o mouku, cukr atd., ale příliš se nestarali. Domkaři, kteří měli více než 4 měřice pozemku, byli nuceni odevzdávat tzv. rekvisice, tj. museli odevzdávat obilí a jiné pro ty, kteří neměli nic, a pro armádu. V čele rekvisice stáli politickou správou jmenovaní komisaři a podkomisaři, kteří používali ochrany četnictva. Komisař neváhal vzít poslední krávu ze chléva ženě, která měla muže na vojně. I u nás probíhaly takové rekvisice pod dohledem komisařů a četnictva, kteří konali zcela bezohledně,

Dobová pohlednice z Vižiny.

tak i Kadeřábková Marie čp. 14 musela odvést posledních 10 kg ječmene a k jídlu ji nic nezbylo. Hanebně si počínali i obchodníci, kteří zboží rozdělávali. Chudý lid neměl nic jiného než práci, hlad a pláč.

Rok 1917 byl pro chudý lid nejhorší. Tehdy bída a hlad dostoupily svého vrcholu. Trval národnostní útlak, na všech nádražních stanicích byly jen německé nápisy. Profesor Masaryk jezdil

po Rusku, Číně, Japonsku, Americe, Francii atd. a všude burcoval zajaté české vojiny k odboji proti Rakousku a Německu. Ustavily se tak české legie, které bojovaly proti rakouské a německé armádě. Legionáři bojovali na všech frontách. Ve všeobecném napětí, kdy mezi lidem doma i na frontách mezi vojskem řádil hlad a nemoci, překvapil rok 1918, měsíc 28. říjen. Vojsko zahazovalo zbraně a vypovídalo poslušnost. V Čechách a na Moravě panoval nesmírný ruch. Lid oslavoval pád rakouské a německé monarchie a svou tak dlouho očekávanou svobodu. Tak i v naší vesničce bylo plno radosti, vlály československé prapory a za zvuků hudby i zpěvu se konaly průvody. V listopadu 1918 přijel do Prahy prof. Masaryk, kde byl uvítán ohromnou masou českého lidu, který v něm vítal svého prvního presidenta Československé republiky.

Archivní fotografie vižinských rekrutů z roku 1925.

Obec Vižina byla od nepamětných dob politicky spojena s Osovem. Tím byla ode všeho odloučena. Tyto poměry trvaly až do popřevratové doby r. 1919. Toho času vznikla myšlenka, že obec by se měla politicky osamostatnit. Myšlenka byla provedena ve skutek tím, že r. 1920 zde byly provedeny obecní volby vlastního obecního zastupitelstva. Prvním starostou byl zvolen Čeněk Junek.

Roku 1919, v měsíci dubnu, byly zasazeny tři lípy svobody a v květnu postaven organizací sociální demokracie do lípek pomník padlým a zemřelým ve světové válce. V této straně t. č. byli všichni občané vesničky. Pomník byl postaven na návrh Václava Hájka, politického důvěrníka jmenované organizace. Při slavnosti byl pomník předán veřejnosti a do samosprávy obce. V roce 1935, a to 6. července, byla do pomníku zasazena pamětní deska.

V roce 1921 byla na návsi vystavěna kaplička.

Roku 1923 byly postiženy lesy bývalého knížete Schwarzenberga mұrou (tzv. mniškou) takovou měrou, že všechno jehličnaté stromoví podlehlo úplné zkáze a zůstaly holé vrchy.

Roku 1924 byla na osovském panství provedena dle záborového zákona parcelace. Tak i v naší vesnici byl rozparcelován úplně celý dvůr. Obytné stavení a část stájí obdržel bývalý šafář Jánský Fr. Zbývající část stájí byla přidělena F. Ksandrovi, bývalému polnímu hlídači, a Jos. Zíkovi, bývalému krmiči. Stodoly byly přiděleny Janu Vinšovi, který je předal svému synovi Vlad. Vinšovi, který z nich zřídil obytné stavení. Kolny získal V. Ksandr. Ostatní zdejší domkaři obdrželi přiděl polí a luk, jak

kdo v přidělovém řízení žádal. Stavby všech těchto budov dvora, tj. stavení, stáj a dvě stodoly jsou postavené z kamenného zdiva a stojí po stavebních úpravách dodnes.

Nedaleko tohoto objektu je rybník, který dříve převážně sloužil k plavení tažných zvířat – volů a koní. Rybník má na jedné straně vjezd a na druhé výjezd.

Dne 5. května 1929 proběhla v obci slavnost desátého jubilea odhalení pomníku padlých a zemřelých ve světové válce. Konala se pod patronátem obce a sboru dobrovolných hasičů. Odbyla se za krásného počasí a za velké účasti lidu, neboť byla v širokém kraji v naší vesnici první. V režii ji měl sbor dobrovolných hasičů. Byly pozvány všechny spolky z okolí, dostavily se bratrské sbory z Osova a ze Všeradic. Též se dostavil živnostenský spolek ze Všeradic se svým krásným spolkovým odznakem. Prapor celé slavnosti dodal důstojného rázu. Seřazení slavnostního průvodu se dalo u dvora, kde osmiletá Mařenka Klimtová, dcera starosty, přivítala veškeré účastníky a slavnostního řečníka, pana Joe Nováka, amerického Čecha, t.č. bydlícího v Praze. Pak se konal průvod k pomníku, kde promluvili řečníci. Po skončení slavnosti se konal bratrský vínek u Rozkotů.

V roce 1930 rozvířila zdejší kraj zpráva, že objekt panství Osov zbývajících po po-

Archivní fotografie vižinských ochotníků z roku 1935.

zemkové reformě bude prodán. Nejdříve byly činěny kroky u LPÚ v Praze a na Schwarzenberském sekretariátě v Orlíku o prodeji panské zahrady, která byla ve Vižině. Několik občanů, kteří měli s panstvím Osov zahradu zpachtovanou, chtěli svůj díl do vlastnictví. Zahradu prodána sice byla, ale obdržel ji celou do vlastnictví rodák naší obce, který dlel toho času v Praze, Hájek Václav, za cenu Kč 30.000. Byly činěny další kroky prostřednictvím obcí

(Vižina, Podbrdy, Nesvačily, Všeradice, Bykoš, Želkovice, Neumětely, Běštín, Hostomice, Lážovice, Malý a Velký Chlumec, Skřipel, Osov a Osovec). Ty pořádaly schůze, kde jednaly o koupi zbývajících objektů panství Osov (zámek s parkem, bývalá továrna, vinopalna v Osově, zahrady, zelinářská štěpnice, pivovar, dva hostince v Osově, hostinec v Nových Dvorech, hostinec v Neumětelích, takzvaný Knížecí dvůr s polností, zvaný na Košíkách, les zvaný Housina a les zvaný Velké lesy) za 4.500.000 Kč. Jmenované obce učinily dohodu, že objekt koupí společně a pak že si vezme každá svůj katastr. Ve Vižině bylo ujednáno, že každý občan bude ručit jistou částkou. Ze všech jmenovaných obcí byl vyslán zástupce pro jednání s přednostou okresního úřadu o půjčce na zakoupení panství Osov. Činily také kroky u LPÚ v Praze, kde jim bylo slíbeno, že se vše udělá v jejich prospěch. Vše ale nebylo nic

platné. Obce chtěly alespoň kousek lesa, ale dostaly ho jen některé, které byly finančně lépe situovány. Les byl prodán spíše podřadný, jako Housina, kterou obdržely Všeradice, Želkovice, Neumětely, Lážovice, a Hostomice les u Běštína. Ostatek koupil pan komerční rada Palivec, bývalý ředitel na dobříšském panství.

Rok 1930 byl mimořádně suchý. Nepršelo celé léto, podzim a déle. Z toho vznikl velký nedostatek vody v obci tak, že se muselo jezdit pro vodu do mlází, do luk a do rybníka do lesa. Zvláště z hořejšího konce obce, kde je vždy málo vody, museli občané chodit pro pitnou vodu až do konce dolejšího.

Zima roku 1931 byla úplně bez sněhu a bez deště, což mělo za následek velké sucho. Nepršelo vůbec, až dne 29. května roku 1932 se přihnala bouře s vydatným lijákem. Pak pršelo častěji, že to až mrzelo. Brambory mnoha lidem mokrem přišly pryč. Den 30. června 1932 byl zvláště kritický. Přehnala se strašná bouře od jižní strany, u nás všeobecně řečeno od Dobříše a Mníšku, s větrnou smrští, která rozlámala mnoho stromů. Nad naší vesničkou byla průtrž mraků. Voda rvala zem z polí, cesty zůstaly v takovém stavu, že nebylo možné po nich jezdit ani s koňským potahem.

V roce 1935 se v ulici „Za humny“ začal budovat nový rybník. Protože se tak dělo v době nezaměstnanosti, tedy nouze, byl rybník pokřtěn jako „Nouzák“.

V roce 1937 byla z iniciativy vižinských a novodvorských občanů zřízena zastávka Vižina na místní trati Zadní Třeboň – Lochovice.

Když nastal po obsazení republiky německým vojskem v roce 1939 Protektorát, byl každý přestupek proti Říši nemilosrdně trestán. Každý musel mít hlášeny slepice a husy, z toho se dávaly dávky. Jak se objevil někdo cizí v obci, hned se myslelo, že je to kontrola. Slepice se chytaly do pytlů, nosily do polí, pod mosty, kam se dalo. Po každé takové kontrole jich přišlo hodně pryč udušením. Musela se odevzdat i poslední hrstka zrní. Dva občané v té době byli zavřeni 3 dny za nedodané mléko. Mlelo se na povolení. V noci se jezdilo do mlýna – nejvíce do Janova u Lochovic k mlynáři Havrlíkovi, měnit »na černo« alespoň trochu obilí. I přesto, že se tím vydával v nebezpečí, mlynář měnil štěpky za mouku. Všechno v té době bylo na lístky - jídlo, kuřivo, mýdlo, šaty, látky.

Roku 1940 bylo otevřeno pod lesem, kde se říká „Na chmelničkách“, v katastru obce hliniště. Zde se těží kaolín dodnes a dodává se do keramických závodů do Rakovníka. Říká se zde v Bílých hlinách.

Pomník padlých ve Velké válce z roku 1919 stojí mezi třemi lípami svobody.

Roku 1944 byl sundán zvonek z kapličky, rekvírován a dán na municii.

U Václava Cajthamla č. 12 bylo první rádio. Poslouchat se nesmělo, přesto se v noci chodily poslouchat zprávy. To musel vždycky někdo hlídat venku, protože za tento nepovolený poslech byl trest smrti.

V roce 1942 odjížděli první vižinští hoši na nucenou práci do Německa. Byl to Budil Josef č. 44 nar. 1920, Štěpánek Karel č. 28 nar. 1920, Šinágl Václav č. 55 nar. 1921, Rozkot Vladimír č. 21, nar. 1921, Zíka Ladislav č. 58 nar. 1922. Později odjížděli všichni rození v r. 1924: Rozkotová Božena č. 21, Vinšová Zdena č. 59, Dvořáková Marie č. 15. Všichni občané je byli vyprovodit u vlaku, každý myslel, že jedou na smrt.

Naši občané též podporovali partyzány, nosili jim jídlo do lesa. Z obce nebyl nikdo popraven.

Ke konci dubna roku 1945 přišla Vlasovova armáda, která se usídlila několik dní v obci. Když 4. a 5. května 1945 volala Praha o pomoc, kdo sehnal nějaký dopravní prostředek, tak tam ujížděl.

Den po oficiálním skončení války přijela do již svobodné obce 9 května Rudá armáda, ta radost se nedá vypsát. V naší obci se taky zdrželi několik dní, rozdávali jídlo a mužům kuřivo.

V roce 1946 byl do obce zaveden elektrický proud.

Dne 26. července 1946 se v obci prvně rozsvítily elektrické žárovky a byly první občanské volby, v obci zvítězila strana sociální demokracie. Předsedou MNV byl zvolen Ječný Josef, členové MNV Hora Jaroslav, Eliášek Bohumil, Klimt Karel, Jarý Josef, Dolanský Jan, Eliášek Josef, Hájek František, Vinš Václav, Šinágl Václav. - Byla založena mládežnická organizace Junák, předsedou se stal Záhořík Josef č. 23.

V roce 1947 nastalo obrovské sucho a nouze o vodu, což postihlo i Vižinu. - Byl založen svaz československé mládeže.

Lovecké sdružení zakoupilo zvonek do kapličky, který dostal název Hubert, kmotry se stali Ječná Marie a Hanzlík Antonín.

V Obecním domě v Praze obdrželi zástupci obce 10.000 Kč a žehlicí mandl za

Kaplička na rozcestí postavená v roce 1921.

vzorné plnění dávek, a to jako jediná obec na okrese. - Prováděla se obnova rybníka u dvora a oprava komunikací, na tuto akci přispěl ONV Hořovice 60.000 Kč. V roce 1948 převzala vedení obce Komunistická strana československá. Za předsedu zvolen Hájek Fr. z č. 60. Obec přistoupila k vytvoření přítoku vody z lesa trubkami do vsi. Bohužel v době sucha voda netekla, ani v mrazivém počasí.

V roce 1950 byl v obci zaveden místní rozhlas a zaveden sem byl telefon, první hovorna byla v hostinci u Rozkotů.

Zlý rok 1950 si vybral svou daň i zde, když dva občané byli vlákáni do léčky agentem a zatčeni kriminální policií. Odsouzeni byli za protistátní činnost na 18 a 11 let a jejich majetek propadl státu.

V květnu 1953 byly zrušeny potravinové lístky, na které se nakupovalo od války, a byla zavedena nová měna. Někteří lidé touto reformou přišli o velké sumy peněz.

V roce 1963 sehrála mládež za vedení Josefa Záhoříka z č. 20 divadlo Sůl nad zlato. Též se hrálo v Kvani za velké účasti. Hráli: Vrba Josef, Vrbová Marie, Praveček Karel, Záhoříková Irena, Šináglová Eva, Stránský Josef, Dvořák Ladislav, Fousek Josef a Šinágl Josef.

Postavila se nová zastávka ČSAD u dvora. - V roce 1966 bylo předěláno obecní osvětlení, pořídily se sem zářivky.

Když v srpnu roku 1968 okupovala Československo vojska Varšavská smlouvy, nastala mezi lidmi panika. Začaly se dělat zásoby, nakupovalo se, co se dalo.

V tom roce byly zasazeny lípy u dvora, na kopečku a u kapličky.

28. října 1969 se konala slavnost u pomníku padlých vojáků, věnovaná 50. výročí jeho postavení. - V březnu 1970 byla velká sněhová kalamita, vlaky nemohly kvůli závějím jezdit, bylo nutné prohazovat trať. - Z jara 1971 postihly obec velké povodně, voda z lesa zaplavila několik domů. - Otevřela se továrna Velox ve Všeradicích. Ve stejném roce byly položeny základy nové prodejny, která byla slavnostně otevřena v roce 1973. Postavila se nová čekárna na zastávce ČSD.

V roce 1974 byla velmi teplá zima, v březnu dovršila teplota až 25°C. Od dubna začalo pršet, celý rok bylo deštivo a zima. Na podzim bylo tak velké mokro, že se nemohly dobýt brambory a řepa, proto byly ze závodů nasazeny na pomoc brigády. Prvně se sela pšenice z aeroplánu. Následující leden 1975 byl velmi teplý, naměřilo se až 18°, zato jaro bylo sychravé, chladné a deštivé. V březnu se konal maškarní ples svazu žen, účast byla velká, sešlo se 52 masek. V dubnu se asfaltovaly ulice u hospody, od dvora k pomníku a dolů na silnici.

V červnu 1975 se v Praze konala Celostátní spartakiáda, Vižinu při ní zastupovaly ženy: Alena Kotrbatá, Alena Karešová, Jarka Vajnerová, dorostence pak Ladislav Lenkvík.

V roce 1993 byla provedena přestavba obecního úřadu a roku 2000 byl vybudován areál Tělovýchovné jednoty Vižina s dětským koutkem. Následně pak 21. července

Zastávka Vižina byla zřízena v polovině 30. let. Na fotografii je stavba ze začátku 21. století.

2007 bylo otevřeno multifunkční hřiště s umělým povrchem.

Obcí prochází silnice II. třídy č. 115 a cyklostezka Greenways Praha-Wien.

Působí zde několik spolků, které se starají jak o sportovní, tak i kulturní život svých spoluobčanů. K nejvýznamnějším patří zdejší Sbor dobrovolných hasičů.

Návštěvníkům, ale i místním slouží sportovní víceúčelové hřiště a dětské hřiště.

V obci stojí za zhlédnutí místní kaplička či křížek nacházející se u cesty jižně z vesnice.

Okolí vsi se může i nadále pyšnit bohatou mozaikou přírodních ploch. Hned za vesnicí se nachází pěkný smíšený les s převahou dubů.

Podbrdský Čtyřlístek Stezek - Červená stezka

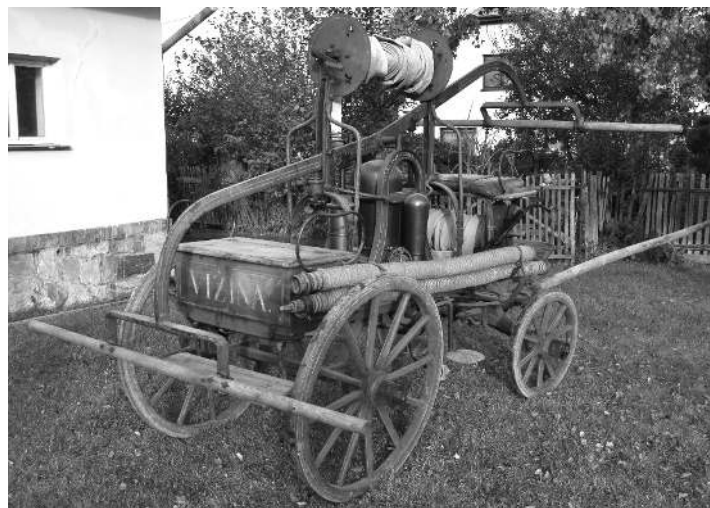
Červená stezka – zvaná též východní, či vižinská. Úsek pod lesem u Vižiny je nazván Ptačí stezka – jsou zde informace o ptactvu žijícím v této lokalitě, příležitostně i hry s naučnými testy pro děti a dospělé. Zajímavosti na stezce: zámek a pivovar v Osově (1), park, dříve jízďárna v Osově (2), bývalá cihelna, dnes požární nádrž na koupání v Osovci (3), kaple v Osovci (4), železniční zastávka Vižina (5), obec Vižina (6), památník padlých Vižina (7), začátek Ptačí stezky (8), kaštanová alej a lom Bílé hlíny mezi Vižinou a Osovem (9), památné lipky nad Osovem (10) a lípa z roku 2018 (28).

Sbor dobrovolných hasičů Vižina

V září 1922 byl založen Sbor dobrovolných hasičů s úplným novým ošacením a výzbrojí. Stříkačka pro sbor zakoupena od bývalého knížete Schwarzenberga prostřednictvím obce a M. Liona jako starosty sboru.

Později byla zakoupena motorová stříkačka za 43.000 Kč, přispěli občané a MNV. Kmotry jí byly Klímová Růžena č. 3, nar. 1923 a Dvořáková Marie č. 15, nar. 1924.

Rok 1949: Při velké bouři vyhořel od blesku Jiří Mareš č. 24. Prvně se začalo hasit

Historická stříkačka vižinských hasičů z roku 1922.

novou stříkačkou (motorovou), která záhy vypověděla službu a muselo se hasit ruční stříkačkou.

V roce 1953 byl založen ženský požární sbor.

V roce 1964 se začala stavět požární zbrojnice a klubovna z čísla 36 po Františku Jahelkovi. Rodina Jahelkova vymřela, žádní bližší příbuzní nebyli, domek připadl národnímu výboru.

8. května roku 1965 byla

slavnostně otevřena hasičská zbrojnice, byl přítomen též požární sbor z Kvaně.

V březnu havarovalo požární auto pod Hradcem, oprava stála 11 000 Kč. V roce 1967, 19. 12. se konala výroční schůze požárníků. Po schůzi se »chuligáni« střetli s místními občany tak, že museli být lékařsky ošetřeni. Lenkvík Ladislav z č. 10 a Mojžíš Josef z č. 9 byli odvezeni do nemocnice. Případ vyšetřovala SNB.

V současné době je SDH Vižina aktivní nejen v požárním sportu, kdy se zúčastňuje s úspěchem mnoha soutěží, podílí se i na kulturním a společenském životě obce.

V roce 2016 posvětil opravenou kapličku a křížek Václav Malý, pomocný biskup pražský (vpravo), společně s P. Robertem Hanačkem, správcem farnosti.

Jednotné zemědělské družstvo

V roce 1952 se v okolních vesnicích začala zakládat jednotná zemědělská družstva. Naše obec se tomu všemožně bránila. Každý se držel svých políček, které obdělával s kravským potahem, mysleli si, že by jinak nebyli živi. V roce 1957 začali do obce jezdit z továrny v Čenkově dělníci a přesvědčovali zdejší občany, aby vstoupili do zemědělského družstva. V obci bylo úplné povstání. Zamykalo se před nimi, vyháněli se z domů, lidé se s nimi hádali. Když přijížděli do obce, nechávali autobus za vsí, aby lidi neplašili.

Jednotné zemědělské družstvo bylo založeno v roce 1958, vstoupila do něj celá obec, mimo Soukupa Josefa č. 26 a Hovorkové Anny č. 54. Na zimu se začalo společně sít. Každý musel dát osivo a se svým potahem, kravami, orat a sít.

V roce 1959 se začaly stavět drůbežárny u silnice a kravín na poli Václava Štárala č. 32 a Boženy Dvořákové č. 49. Za každé číslo přišel občan vykopat 2 m základu.

V roce 1960 se 12. ledna sváděl dobytek do nového kravína.

V roce 1962 se spojilo JZD Vižina, Všeradice a Nesvačily. Středisko bylo ve Všeradicích.

V roce 1965 se všechna JZD v okolí spojila a připadla pod státní statek Lochovice.

Po roce 1989 družstvo zaniklo a majetek vrácen původním vlastníkům. V současné době jsou polnosti v soukromém vlastnictví.

Muzikant Karel Ksandr

Vižinský rodák Karel Ksandr proslul jako znamenitý muzikant - hráč na trubku a kapelník. Na Vižině a v jejím okolí byste v době jeho vrcholného působení nenašli člověka, který by ho neznal. Pan Ksandr tehdy založil populární taneční skupinu Akord, která rozdávala radost po celém širokém kraji.

Kapelník Karel Ksandr na oslavách 750 let své obce.

Tehdy bývaly taneční zábavy na programu nejen mládeže snad každou sobotu, od ledna do prosince jsme chodívali ode vsi ke vsi, vřdycky se někde něco odehrávalo a tancovalo se ostošest. Že by nás na místo vozili rodiče autem, o tom nemůže být řeč. To je ani nenapadlo a nás taky ne. Tam i zpět jsme chodívali většinou pěšky do všech sousedních vsí, Vižinu nevy-

jímaje, a nejen těch. Klidně jsme došli i do Běštína, do Hostomic, Neumětel, Radouše a Bezdědic, to bylo zcela běžné a nikomu to nepřišlo divné. Rodiče s automobily v klidu spali a nechali dětičky užít si po svém to příjemné i méně příjemné. Na zábavy jsme museli chodit včas, abychom si stihli zabrat místo k sezení. Tyhle akce byly tenkrát velice navštěvované a sály bývaly úplně plné. Hudba hrála vždy tři moderní písničky a tři lidové. Po vyčerpávajícím výkonu přišlo na pořad studené pívko a bylo také pěkným zvykem jít do výčepu a dát si panáčka rumu nebo zelené. Dívky bývaly zvané, to se slušelo. S alkoholem jsme to moc nepřeháněli, čekala nás noční cesta domů, a hlavně jsme všechno vytancovali. Nevzpomínám si, že by bylo v nabídce nějaké jiné občerstvení, tehdy jsme se spokojili s málem. Občas došlo k pranicí, většinou to bylo spojeno s mladíky z Neumětel, ale nikdy to nebylo nic vážného. Jenom taková strkanice a za chvíli byl klid. Také bylo kdysi takovým roztočilým zvykem, že na lavici u zdi sedávaly starší ženy a hodnotily průběh, včetně hodnocení osob. Tudíž jsme nemohli páchat žádné nepřístojnosti, to jsme se trochu báli, navíc když za okny se míhaly hlavy maminek a dalších přihlížejících. Zpáteční cesty bývaly okořeněny tím, že to zhusta bývalo po ránu, kdy ženy pracující v JZD jezdily na směnu do kravína. Aby nás nezahledly, schovávali jsme se různě za stromy a do křoví, aby další den nebyly řeči. Bože to byla krásná doba plná zábavy a nočních dobrodružství. Teď už nic takového není, to jen zcela výjimečně proběhne někde zábava, ale už to není ono. Lidé je z důvodů mně nepochopitelných přestali navštěvovat a postupně úplně zanikly. Současné diskotéky je nedokážou nahradit. Ach jo, to byly

nádherné časy, které už se bohužel nevrátí. Alespoň můžeme vzpomínat, i to se počítá.

S panem Ksandrem jsem se sešla před pár lety a on mi vyprávěl o svém dětství, především o době války. Chtěli jsme pokračovat, ale jak už se tak stává, zasáhl osud a pan Ksandr se odebral na věčnost. Škoda. Určitě by to bylo neméně poutavé než to, co mi stačil říct. On sám o svém životě muzikanta napsal knížku „Pojď holka, křídlovka zpívá“. Jednu mi věnoval a je to moc pěkné čtení.

Vyprávění pana Karla Ksandra

Jmenuji se Karel Ksandr a narodil jsem se v roce 1935. Měli jsme menší hospodářství, byli jsme tři sourozenci, já jsem se vyučil dřevomodelářem ve Škodových závodech v Hořovicích. Když mi byly čtyři roky, začala válka. Pamatuji se, když přijeli němečtí vojáci, vysedávali u Hájků v obchodě a dávali si osovské pivo v litrových sklenicích. Za války byla povinnost všech majitelů zemědělské půdy odevzdávat velké množství obilí, vajec a mléka, kdo neměl nic, dostával potravinové lístky. U nás v č. 5 za války žil přidělený obvodní tajemník, který měl úřad v Osově. Byl to Čech, bývalý finančník ze Sudet. Měl na starosti celé Osovsko, Všeradice a Podbrdy. Jmenoval se

Tradiční masopustní průvod se v roce 2024 setkal s družinou vладыky Horymíra směřující k Neumětelům.

V roce 2021 oslavila Vižina 750 let od první písemné zmínky. Slavnostního připomenutí se zúčastnil spolu se starostkou Zuzanou Hůlovou i místopředseda Senátu Jiří Oberfalzer (vlevo).

Josef Rohrbacher. Rozděloval potravinové lístky a šatenky. On sem nejdříve přišel sám a paní se za ním přistěhovala. Matka ji učila vařit, chodila k nám každý večer, a on zase mě učil sekát louku. Narodila se jim tu dcera Anička. Byli to hodní lidé, a kdo dostal lístek na boty nebo šatenku, při zabíjačkách mu dával výslužku. Bylo toho tolik, že zbylo i na naši rodinu. Hned jak skončila válka, odstěhoval je Alois Soukup z Litně do pohraničí.

Už jsme o nich nikdy neslyšeli. V roce 1945 bylo krásné jaro, už se počítalo s tím, že válka skončí. Ve Vižině u dvora bylo jediné místo, kde se lidé mohli scházet ve velkém. V té době přijela rodina s kolotočem. Byl to kolotoč z 1. republiky, neměl elektrický pohon, točilo se ručně. Kdo zatočil, svezl se jedenkrát zdarma. Tehdy zde žilo kolem tří set obyvatel. Jednoho květnového dne z počátku měsíce jsme se dívali pod Housinu a viděli vozatajstvo tažené koňmi. Jediný dalekohled měl hajný Kupka. Vojáci vyjžděli z Housiny kolem Nuzarova, jak se později ukázalo, měli sice německé uniformy, ale mluvili rusky. Byli to Vlasovci. Část z nich přijela i k nám do Vižiny a tehdejší starosta Alois Záhořík je rozdělil po domech i s koňmi. U nás byli tři a měli koně, které obsluhoval nejstarší z nich. Ti druzí dva byli mladí. Otec jim zajistil postele v chodbě, kde se topilo. Byli to přátelští lidé, chovali se velice slušně. Jídlo částečně dostávali od občanů. Na zahradě vykopali zákopy a připravovali se na to, že budou bránit vesnici, až budou utíkat Němci. Lidi se Němců báli, že budou pustošit obce kolem silnice. Odvázali proto dobytek ve stájích a pustili ho do stodoly ke krmení, každý měl připravený kufřík, ale nakonec na to nedošlo. Když tudy Němci projížděli, nikoho si nevšíмали, pospíchali, protože se blížila Rudá armáda. Vlasovci tu také na zahradě zkoušeli pancéřové pěsti. Obrovský výbuch vyplašil celou ves. Když volala Praha o pomoc, oni na to slyšeli a večer tam odjeli. Vyrázili všichni schopní, ale už za pár dnů se vraceli. Ti naši tři se vrátili všichni, z okolních domů jich bylo hodně zraněných a ztratili polovinu koní. Hned další den odjížděli na západ, aby se dostali do zajetí k Američanům. To se jim ale nepodařilo. Za války byli Němci v Osově v zámku a ve fabrice a ve sladovně na Skuhrově. Osovský zámeký park měli plný vojenské techniky, ta byla schovaná pod stromy kvůli případnému bombardování. Velitelem tu byl Rakušan, který uměl částečně česky, a ten se přičinil o to, že místní Němci na konci války ani jednou nevystřelili. Byl to takový lidový člověk. Jediný výstřel za války padl, když tu byli v lese partyzáni, kteří se ke konci války chtěli dostat k německým skladům ve fabrice v Osově. Německá stráž začala střílet, jedna střela dopadla k Houdkovům u osovského hřiště a vyrazila jim okno. Partyzáni tehdy utekli. Rusové přijeli 8. nebo

*Mladí vižinští hasiči během
závodů, dole tradiční
Tříkrálová koleda.*

9. května a také se usadili po domech. U nich bylo nejhorší, že fasovali vodku, někdy se opili a dovolovali si na mladší ženy. Měli tábořiště nad Podbrdy v lese, tam byly soustředěné vojenské jednotky, měli tam i sklady. My jako kluci mezi ně chodili a oni nám dávali z polní kuchyně guláš. Ve skladu tam byl jeden z nejstarších. Daj zakurít' tovaryšče, říkali jsme mu. On řekl, abychom přinesli vajíčka, že nám dá tabák. Vajíčka jsme donesli, on vzal dvě hrsti tabáku a dal to každému z nás za tričko. My to dali tátovi a bylo toho půl stolu. Ale když něco vypili, bylo to špatné. Když pak byli přemístění, zůstali tu dvě jednotky ve dvou domech u telefonu, aby bylo spojení s vedením. Měli tam osm koní a nás jako děti na nich učili jezdit. Koncem května a začátkem června jsme je jezdili plavit do rybníka v Nových Dvorech. To byl pro nás veliký zážitek. V tu dobu měli na Vižinech jeden pár koní jen Jánských. Na Skuhrově tehdy byly německé sklady a po konci války tam jezdilo hodně lidí krást, dokonce i s povozy, brali kožené kabáty, filcové boty, povlečení. Ještě když tu byli Rusové, jeden občan z Vižiny, ruský voják a hajný každou noc hlídali v hájovně. Jednou měl hlídku pan Pára a to zatkl jednoho Němce. Pára měl zbraň a vedl ho do vsi. Tyto toulavé Němce zavírali do hasičské zbrojnice na Vižině. Druhý den je vodili do Zdic, kde byl sběrný tábor zajatců. Oni nosívali obráceně uniformy, vnitřkem ven. Ten Němec vytrhl Párovi flintu, dal mu ránu do obličeje a utekl do lesa.

Také si pamatuju, když bombardovali Drážďany, bylo to slyšet až na Vižinu.

A jednou za války jsme my děti zahlédly balón, který klesal k zemi. Dolů mu visel provaz, aby bylo možné ho zachytit, což se stalo a balón jsme odtáhli na luka a uvázali k válu. Šli jsme to ohlásit starostovi panu Záhoříkovi. Pan Pára dělal obecního pomocníka a byl s balónem vyslán na četnickou stanici do Osova, kde byli čtyři četníci. Vyšel velitel Sirotek, sáhl do kapsy, vyndal nožík a balón propíchl, ale nebylo tam nic.

Pohled na obec Vižina z ptačí perspektivy.

Obec Lážovice

Obce Lážovice a Lážovičky (Nuzarov) leží v údolí, nad nímž se na severu zdvíhá nízké pohoří Housina, dosahující výše 433 m. Lážovičky jsou na úpatí Housiny. Protéká tu potok Chumava.

Jméno obce doznávalo v průběhu doby fonetickou změnu: z původních Glazovic vznikly Hlazovice, později Hlážovice a posléze Lážovice. Toto označení trvá dodnes.

Oblast nynější obce a její blízké okolí bylo osídleno již v dávných dobách, což dokládají nálezy keramických zbytků pravěkých kultur, i když zpočátku se nejednalo o trvalé sídlo. Dle výzkumů osídlení sahalo až do období 1500 - 5000 let př.n.l. Nálezy potvrzují osídlení i v dalších obdobích. Z doby halštatské (tzn. nejstaršího období doby železné) z blízkosti Lážovic pochází bronzový turban, ale stejně jako u většiny ostatních turbanů nejsou zcela jasné okolnosti jeho nálezů. S největší pravděpodobností byl objeven již v 19. století. Zatímco využití železa bylo v této době zatím ojedinělé, byl bronz hojně používán k výrobě nejen šperků, ale také zbraní, zemědělského nářadí či honosných nádob. V úvahu připadá jedno z možných vysvětlení, totiž že se jednalo o šperk užívaný vzhledem k jeho velikosti zřejmě pouze při rituálních obřadech. Druhým možným vysvětlením je, že se jednalo o ozdobný prvek koňských postrojů.

Severozápadně od Brd se nacházejí sídla únětické kultury – Lážovice (dále také Neumětely, Bezdědice, Zdice). Obec Lážovice je spojena také s výskytem dokladů věteřovské kultury.

V 10. století zde byla tvrz. Tato tvrz, na níž seděli původně vladykové Glazovští, měla ves, která se původně nazývala Glazovice. Byla rozdělena na několik dědin. Některé patřily ostrovskému klášteru, jemuž také náležely dnešní Lážovičky (Nuzarov).

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1233. Jedná se o listinu vydanou králem Václavem I. v Milevsku. Uvádí se v ní mj., že klášter ostrovský koupil v Glazovicích dvůr poplužní se dvěma lány polí. (Zmíněný benediktinský klášter byl vybudován na ostrově řeky Sázavy u Davle.) Klášter byl po smrti krále Přemysla Otakara II. přepaden loupežnými rotami Otty Braniborského, které ho zničily a spolu s ním i dalších 24 obcí. Lze předpokládat, ač není písemných dokladů, že řádění Braniborů jistě postihlo i tehdejší Glazovice.

V pozdějších zápisech připomínají obec Buzek a Otta z Hlažovic, kteří v roce 1343 drželi rychtu v Hostomicích.

Bušek, řečený Hus z Hlazovic byl r. 1370 strážníkem a náhlebním čeledínem Karla IV. Jeho potomek Jan House se uvádí r. 1406, ale současně s ním se připomíná i Otík Laut z Dešova, též z Hlazovic, jenž byl ve službách krále Václava IV. Ten ho ustanovil úřadem a r. 1413 mu dal nějaké platy odumřelé po Jírovi z Roztov. Manželka Otíka Lauata Johanna z Litně měla na Hlazovicích zajištěno věno. Jejich synové Jiří a Drudel se spojili s berounskými kališníky, a tak po dobytí Berouna do-

Lázovické domky na dobové pohlednici z doby mezi válkami.

sadili Pražané hejtmany Jiřího a Drudela pány na Hlazovicích. Roku 1422 císař Zikmund (byl korunován českým králem, ale husité jej neuznali a dochází k dlouhému tzv. bezvládní) prohlásil jejich statky za propadlé svým listem ze dne 6. srpna 1422 psaným v Norimberku

„za to, že držíce se kacířů v Berouně, jemu jako pánu svému přirozenému proti své víře a cti se zpronevěřili,“ a věnoval je Bavorovi ze Schwamberka a Bělé. Není ovšem známo, zda jim byly vzhledem k bezvládní skutečně vzaty.

Roku 1425 obsadil výše uvedený Otík Laut opuštěné místo a hrad Nižbor, na kterém byl však později po dobytí hradu zajat. Po jeho smrti nastaly spory o tvrz Hlazovice, protože všichni jmenovaní zemřeli bez dědiců. Jmení po Otíkovi z Lautu se ujal kněz Václav, syn Filipa Lauty z Kostelce, který býval královským lovčím. Týž Václav prodal r. 1437 dvůr Hlazovice s poplužním dvorem a též kmetčí dvory Habartovi z Vraného. Posléze začala u dvorského soudu pře o hlazovickou tvrz osiřelou po Otíkovi. (V létech 1437-1439 byl korunován českým králem Albrecht Habsburský. Po jeho smrti nastalo opět bezvládní 1439-1453). Pře byla v době bezvládní přerušena, ale byla zase obnovena r. 1453. Tehdy držel tvrz Vilém z Vraného a žila ještě i Johanka z Litně, která zde měla své věno.

Vedle Lautů seděli v Hlazovicích ještě Mrázové. (Jan Mráz z Hlazovic byl r. 1413 oltářníkem u sv. Víta v Praze. Štěpán Mráz odtud sloužil Zikmundovi se 4 koňmi po 26 týdnů ve Slaném, začez obdržel zápisem r. 1420 vsi Zelčín a Vepřek a koupil r. 1421 Libochovičky. Zemřel kolem r. 1437 a zůstali po něm dva synové a dcera Dorothea.) Roku 1458 se zřejmě Mrázové z Hlazovic odstěhovali.

Po smrti Viléma z Vraného se Hlazovice nacházejí dílem v držení jeho potomků, dílem v držení Vilémovy matky Markéty a také Johanka, nyní provdaná z Dlouhé Vsi, obdržela své věno. Všechny tyto části získal roku 1458 Jindřich z Vraného a Přítočna. Poté není nějakou dobu o vsi zpráv. Z pozdějších dob je známo, že byly přikoupeny k Všeradicům, s kterými byly dlouho spojeny.

V souvislosti s historií Všeradic se odvíjí i historie Lázovic. V první polovině 16. století je držel rod z Klinštejna. Majetek zdělila dcera Lidmila z Klinštejna, která r. 1554 prodala část svého majetku manželům Janovi mladšímu Hořovskému z Říčan a Lidmile z Veitmile. Když Jan asi v roce 1568 zemřel, majetek se dostal do rukou jeho bratra Václava, který byl císařským radou, hejtmánem kraje Podbrdského, dvorským sudím a nejvyšším hofmistrem. Nezůstal mu však dlouho. Již o rok později prodal Václav se svým bratrem Heřmanem a jménem i svých nedospělých bratrů Hanuše a Viléma Všeradice jinému rodu z Podbrdska – Kunatovi a Kryštofovi Pešíkům z Komárova a na Valdece. (Český rytířský rod z Komárova u Hořovic. Kunata, oblíbenec krále Vladislava II., přestavěl a rozšířil komárovský hrad počátkem 16. století. V roce 1623 byli dva členové rodu trestáni konfiskacemi. Petr a Křištof

bojovali proti císaři v nepřátelském vojsku. Krištof padl roku 1635. Roku 1712 zemřel Karel, poslední známý potomek rodu.)

Dle zápisu v Deskách zemských představovaly koupený majetek Všeradice, Lážovice, Trnová, Nesvačily, Drahlovice a Lhota.

Roku 1572 prodali Kunata a Krištof Pešíkové z Komárova tvrz Hlážovice s poplužním dvorem a vsí za 2.400 kop gr. českých Havlovi Trmalovi z Toušic, který

zanechal 5 synů, z nichž po jeho smrti se Václav ujal r. 1589 tvrze v Hlážovicích se dvorem v Chrastině a celé vsi, která tehdy skrze komisaře k tomu zřízení byla prodána a odevzdána. Bratři jeho mu pak dotčené zboží dskami také odevzdali.

Václav, syn Havla Trmala z Toušic postoupil svůj statek Zdeňkovi Ottovi z Losu, který seděl na Berouně. Ten oženil svého syna Jaroslava s Dorotou ze Sejlic, které prodal roku 1610 tvrz i se vsí. Jaroslav se po její smrti stal dědicem zmíněných statků, které odprodal Jaroslavu Vratislavovi z Mitrovic r. 1624 za 13.500 kop gr. míšenských. Syn Vratislava z Mitrovic Petr držel statek od otcovy smrti jedenáct let a r. 1647 prodal Hlážovice a Chrastinu s příslušenstvím Kateřině Gersdorfové z Výškova, majitelce Osova, a tak byly Hlážovice připojeny k Osovu. Od té doby historie obce splývá s historií Osova.

Stav obce po třicetileté válce najdeme ve výťahu z tzv. „berní ruly“, jinak katastru úředně zapsaného roku 1654: Pavel Brož, hospodář, 4 potahy, 2 krávy, 3 jalovice, 11 svin (vyhořel r. 1661), Jan Nový, hospodář, 3 potahy (značí buď koně nebo voly), 2 krávy, 1 jalovice, 3 svině (vyhořel r. 1658), Balabovský, hospodář, pustý, Šimkovský, hospodář, pustý, Jan Tauzů, hospodář, 4 potahy, 1 kráva, 2 jalovice 1 svině, Jan Marhold, hospodář, 2 potahy, 2 krávy, 2 jalovice, 1 svině (krčma 1658), Benedikt Sochor, chalupník, 1 kráva, 2 jalovice, 1 svině, Matouš Brož, 1 jalovice, Turynská, chalupnice, spáleniště po chalupě, Sotnovská, chalupnice, spáleniště po chalupě.

Dcera Mikuálše z Gersdorfu a Malšvic Alžběta Zuzana provdaná za Zdeňka Vratislava z Mitrovic prodala r. 1677 Osov, Osovec, Běštín, Chrastinu, Hlážovice, Lštěn, Chlumec a Skřípel Ferdinandu Maxmiliánovi z Kaunic.

Za těch dob bylo celé okolí popleněno vojáky a obyvatelstvo z velké části vyhnáno nebo vyhubeno. Kaunicové sem proto přivedli Němce z okolí Nového Zámku a Lipého, kteří splynuli s domácím obyvatelstvem. Němci byli zejména šafáři, mistři a

Pomník padlých ve Velké válce 1914-18. Vzadu na kopci barokní kaplička.

Památkově chráněná roubená chalupa čp. 6.

ovčáctí pacholci, kočové a řemeslníci. Poslední přibyli zvláště v letech 1728-1737, kdy hrabě Jan Adolf Kaunic stavěl v Osově zámek a kostel. Německá jména se tu udržela dosud (Cajthaml, Klimt, Münsberger ad.)

V roce 1687 převzal panství Jan Vilém Kaunic, od kterého v roce 1701 ho získal Ferdinand Rudolf z Valdštejna. Po sedmi letech v roce 1708 Jan Vilém Kaunic majetek odkoupil zpět. Posléze byl vlastníkem Jan Adolf hrabě z Kaunic.

Kaunicové zde vládli až do roku 1804.

Od r. 1804 se uvádějí jako majitelé Lážovic a Nových Dvůrů František ze Schlingdenbuchu, dále pak Václav Ubelli ze Siegburku. Tento pro dluhy postupuje majetek v roce 1818 Josefovi hraběti Vratislavovi z Mitrovic.

Celé panství zdědila v roce 1840 jeho dcera Josefina, provdaná za knížete Karla Schwarzenberga. Po zrušení roboty v r. 1848 zůstal majetek i nadále ve vlastnictví rodu Schwarzenbergů, od kterých ho po proběhlé pozemkové reformě odkoupil v roce 1930 komerční rada Václav Palivec z Osova.

Památky: Ve středu obce Lážovice je kaple, nemovitá kulturní památka charakterizovaná jako stavba lidového pozdního baroka z konce 18. století. Do památkového zájmu dále patří čp. 11 – venkovská roubená usedlost s branou, čp. 15 – hostinec z počátku 20. století, a stavení čp. 6 – roubená chalupa.

V roce 1913 byl posvěcen nový kříž na návrší před Lážovicemi pořízený rolníkem Václavem Skopovým z Lážovic.

Podle Monografie Hořovicka a Berounska z roku 1928 se uvádí, že domů je v obci 48, obyvatel 218. V Nových Dvorech 20 domů, 79 obyvatel. Ve válce padlo 6 mužů, v legiích bylo 8.

První světová válka

První světová válka zasáhla do osudů obce stejně dramatickým způsobem, jak se dělo i v okolí. Kronika Lážovic píše: „Jako chmůra se objevily na obecních tabulích dne 26. července 1914, tj. na svatou Annu, vyhlášky mobilizace, jež vyhlásila vypovězení války Rakousko Uhersko – Srbsku. Příčinou této války předcházelo zavraždění Ferdinanda de Este – následníka trůnu, jež se událo v bosenšském hlavním městě Sarajevě. To znamenalo, že veškerí mužové bydlící ve zdejší obci a byli vojáky se mají hlásit u svých pluků nebo u svého doplňovacího velitelství.

Odcházelí tátové od dětí, mužové od žen a synové od svých rodičů. Nebylo oka, aby nezaslzel, když mnohá děcka se věšela tátovi na krk nechť jí pustit. Nezabránilo srdcervoucím scénám ani to, že srdnatější mužové prohlašovali, že „za 14 dnů jsme doma.“ Téhož dne narukovali ze zdejší obce následující občané: Budil Václav, svobodný, Frajer Jan, ženatý, Hora Jan, ženatý, Hora Josef, svobodný, Husák Jan, ženatý, Kostka Josef, svobodný, Kostka Karel, ženatý, Nájemník Václav, ženatý, Nájemník Eman, svobodný, Plecítý Josef, ženatý.“

„V mezidobí let 1914 – 1918 obyvatelstvo zdejší obce prožívá těžké chvíle válečné, kdy nedostává se nejpotřebnějších potravin k obživě rodin. Veškerá starost o obživu a vůbec o chod hospodářství závisí na ženách, neboť většina mužů nastoupila vojenskou službu, a těch několik přestárých, kteří zůstali, vypomůžou alespoň radou, když pro své stáří nemohou již přiložit ruku k dílu.“

„Jsou rekvírovány všechny produkty vyrábějící se v hospodářství, obilím počínaje a mlékem a masem konče. Kdo chce uchovati nejpotřebnější, je nucen schovávat, kam jen se dá. Chlévy ku konci 18. roku zejí prázdnotou, taktéž špýchary a spížirny.“

V období kolem roku 1928 byla vydána Monografie Hořovicka a Berounska. Společnou prací učitelů byly získány informace popisného rázu o jednotlivých obcích. Údaje o Lážovicích z roku 1928 jsou následující: Politickou obec tvoří vesnice Lážovice, Lážovičky a Nové Dvory. Tyto osady leží v údolí, nad nímž se na severu zdvíhá nízké pohoří Housina, dosahující výše 433 m. Domy stojí v řadách po obou stranách silnice vedoucí mezi osadami. Jsou vystavěny ponejvíce z cihel a kryty taškami. Dřevěné domy mají většinou doškovou krytinu, jen několik je šindelových. Náves je jen širší místo v obci. Lážovicemi protéká potůček Chumava. Rybníky jsou v Lážovicích čtyři, v Nových Dvorech tři. K osvětlování bytů používají obyvatelé petrolejové lampy. Katastr obce měří 494 hektarů.

Na základě zákona z 28. ledna 1919 a vyhlášky vlády z 23. ledna 1930 provedl Státní statistický úřad sčítání zemědělských a živnostenských závodů ke dni 27. května 1930. Sčítacím komisařem pro katastr obce Lážovice byl František Melkus z Nových Dvůrů.

Největší výměru má osada Nové Dvory (92 ha), František Melkus (62 ha), František Kubec (10 ha), Josef Motl a Josef Klimt (9 ha) a Jan Barchánek (6 ha). U ostatních činí výměra cca 1 – 5 ha.

*Lázovická kaplička z pozdního baroka
konce 18. století.*

V Lážovicích má největší výměru Jan Nájemník (15 ha), ostatní 1 – 3 ha.

Druhá světová válka

„Naše vesnice za této německé okupace 1939 – 1945 prožívala také kritické chvíle, v té době nebyl nikdo jist svým životem, stačilo před nespolehlivým člověkem vyjádřit svoje mínění a mohl s určitostí očekávat gestapo, tj. německou policii. Že nedošlo v naší obci k žádnému zatčení, možno děkovat jediné opravdu vzdálenosti obce od měst, kde měli Němci svoje střediska. Přes přísné nařízení o poslechu českého vysílání ze zahraničí scházeli jsme se za večeru, při úplném zatmění oken u Františka Hadače v č. 43 a s radostí jsme sledovali hlášení o postupu Rudé armády. Takových poslechových středisek bylo v obci jistě více, ale lidé ze strachu z prozrazení o tom raději pomlčeli.“

Bývalé centrum všech tancovaček, hospoda ze začátku 20. století.

V červenci 1939 byla v obci velká povodeň. Vodotok nestačil pojmout všechnu vodu a ta se přelévávala přes silnici a zalévala stavení Sojkovým a Nachtmanovým do výše 80 cm, u Zavadilů se téměř vlévala do chodby. Senoseč byla úplně zničena. Rybník Mlýnek musel být vypuštěn, protože se začala protrhávat hráz.

Prvního října byly zavedeny odběrné lístky na potraviny. Na všechno zboží se stojí fronty.

V roce 1940, 14. března, se přehnala nad obcí prudká větrná bouře, provázená blesky a hřměním, že ani nejstarší pamětníci podobné nepamatují. Nejvíce byly poškozeny střechy, místy byla vytrhána i celá okna se zdí.

Žně toho roku byly kritické. Obilí hnije na polích. Ještě na sv. Václava se vozil oves. Otava zůstala na lukách ještě v říjnu, celá černá a shnilá.

Od 25. 12. do 1. 1. jsou výjimečně povoleny taneční zábavy, od 10 do 24 hodiny noční, ovšem při přísném zatemnění.

V prosinci byly prudké mrazy dosahující až mínus 30 stupňů. Železnice byla zavátá, na trati mezi Vižinou a Všeradicemi zůstal vlak v závějích stát plných 24 hodin.

Z 18. na 19. 1. v nočních hodinách byly v našem kraji shazovány letáky pravděpodobně z anglických letadel, které měly protiněmecký obsah. Již druhý den četnictvo všechny sbíralo, aby nebyly dále šířeny mezi obyvatelstvo.

Všechny obecní kroniky musely být odevzdány na obecní úřad. Všechny oves se musí odevzdat. Okresní úřad místo ovsu přiděloval pro koně melasové krmivo.

Místní ochotníci při hasičském sboru sehráli dvě operety, a to „Ta naše vesnička česká“ a „U panského dvora“, obě s velmi dobrým úspěchem. Účinkovali tito ochotníci: F. Frajer, J. Plecítý, F. Choc, B. Verner, F. Hora, J. Průcha, F. Hadač, V. Budil, K. Chocová, M. Šebková, Ant. Loužecká, F. Kratochvílová, B. Kostková, sl. Wimrová. Režie se ujal J. Krajbich.

Válka zde skončila příchodem Ruské osvobozené armády – Vlasovců. O jejich působení píše ve svém vyprávění Josef Hora.

Rudá armáda přijela několik dnů poté, po skončení války.

V roce 1951 v lednu nastala kalamita v dodávkách mouky, která se prodává omezeně na lístky, cukr na osobu 2 kg, bez určení, na jakou dobu, než přijde nová zásilka.

V únoru nebyl vydán zemědělcům v konzumu „Jednota“ chléb, protože jej přišlo málo.

Rok 1953: Občanská beseda zahájila po dodání promítačky ONV svoji činnost, a sice promítáním filmu Předtucha. Film byl sice velice hodnotný, avšak zvuk, protože film byl hodně opotřebovaný, nebyl srozumitelný, a proto ani občané, kterých se přišlo podívat 46, nebyli valně spokojeni. Je nutno poznamenat, že promítač František Žížka s jemu svěřeným promítačem zachází skutečně šetrně a ovládá promítání mistrně a bez závad.

Nově vystavěný obecní úřad jehož součástí je i místnost klubu pro posezení občanů.

Rok 1955: Po schválení ONV v Hořovicích bylo zrušeno čp. 5 v Nových Dvorech, majetek bývalého panství Schwarzenbergů, ve kterém bydlela vdova po deputátníkovi Ksandrová. Budova byla postavena ze dřeva a kryta došky a hrozila sesutím. Jelikož nebylo účelno ji obnovit následkem její sešlosti, byla rozbouraná. Stáří bylo odhadnuto na 500 let. MNV rozhodl dát dřevo k použití pro stavbu čekárny ČSAD a ostatní k výtopu kanceláře MNV.

Rok 1956: Byla ustavena osvětová beseda a bylo zahájeno promítání filmů, byly konány přednášky a organizovány i zájezdy do divadla v Hořovicích. Po různých nesnázích se za pomoci MNV utvořil výbor žen při MNV, který bude mít za úkol organizovat ženy v obci v činnosti jak výchovné, kulturní, tak i hospodářské. Členky - paní Knopová, Naušová, Kostková, Kratochvílová, Jelínková dávají záruku, že svěřený úkol splní ke cti obce. Ženy přichystali nadílkovou besídku s dědou Mrázem na 22. 12. 1956, zúčastnilo se jí 30 dětí z Lážovic a Nových Dvůrů a 75 dospělých.

Roubenka čp. 15 v Nových Dvorech, které jsou součástí obce Lážovice.

Rok 1957: 11. 3. 1957 svolal MNV dobrovolnou brigádu na stavbu čekárny ČSAD, na kterou přišlo 25 občanů. MNV měl přebytek materiálu a v 17 hodin byla čekárna hotová.

Z podnětu občanů byl ustaven Čs. Červený kříž, jehož členy se stalo 15 osob. Organizace uspořádala ve spolupráci se zdravotníky řadu přednášek a besed a organizovala kulturní zájezdy po republice či do divadla.

Večer 1. 7. 1957 při silném větru přihnala se bouře,

která zapálila bleskem dřevěnou usedlost krytou slámou na Nuzarově č. 29 Jaroslava Sedláčka, a vyhořela do základu. Na pomoc se sjelo šest požárních sborů, ale pro nedostatek vody se omezily na ochranu sousedních domů. Na popud MNV byla uspořádána sbírka postiženým.

Rok 1962: V měsíci červnu byla konečně zavedena do osady Lážovičky po dlouhém urgování elektrická linka, která již navždy vyřadila petrolejové lampy z naší obce.

Rok 1963: Panovaly mrazy až -25 stupňů, napadalo 50 cm sněhu, polní zvíř za potravou chodí do obce a mnoho jí uhyne. V obci je již na 30 televizních antén.

Rok 1964: Již mnoho let nebyla v našem kraji tak velká sucha, jako letos. 6. 6. byla bouřka bez deště, na půdě kravína vyšlehl oheň a zachvátil celou střechu. Ustájeno zde byly 104 krávy, dobytek byl vyveden.

Je patrný úbytek obyvatel. Je to zapříčiněno úmrtností a vysídlováním mladých do měst. V obci je 22 vdov a 2 vdovci. Bydlí zde 198 občanů.

Rok 1965: Rok se vyznačoval velkým množstvím srážek.

Rok 1966: Byl postaven železný sloup v Nových Dvorech na místní rozhlas.

Rok 1967: Jako v celé republice, tak i v Lážovicích provádí státní geodezie a kartografie komplexní zakládání evidence nemovitostí. Je to velké zatížení i pro občany, kde se dovídají, že dluhují staré peněžní částky ve zlatkách po předcích před 150 lety i starších, někteří občané mají kvitance o zaplacení, ale jsou i ti, kteří kvitanci nemají a tento starý dluh se stále vede v pozemkových knihách.

Rok 1969: Byl vyměněn rozhlasový reproduktor v Nových Dvorech čp. 11 u F. Kubece. Reprodukory sloužily od roku 1948, kdy byl rozhlas zaveden, a stářím se rozpadly.

Rok 1970: V roce 1970 žili v obci 174 obyvatelé. Byla sněhová kalamita, polomy, v letním období se dřevo zpracovávalo nejen lesními dělníky, ale i zájemci z řad obyvatel okolních obcí, na mnohých dvorech byly vyrovnané řady polen.

Rok 1971: Došlo k rekonstrukci veřejného osvětlení, zakoupeno výbojkové osvětlení, osvětlení zavedeno i do Lážoviček.

Rok 1972: Domky, které stojí v Osovci a jsou vedeny jako část Nových Dvorů, jsou spádově situovány k Osovu. Tato část obce s určitou výměrou polností byla sloučena s Osovem (5 domů). Tím došlo ke snížení počtu obyvatel obce Lážovice na 135.

Rok 1973: Byl vybudovaný nový vepřín pod Housinou.

Rok 1974: Problémem obce byla dlouhá léta prodejna. Dlouho byla umístěna v části rodinného domku čp. 43, kde byl velmi malý prostor. Po schválení projektu bylo na jaře započato s její výstavbou „Na vršku“. Bylo odpracováno nesčíslné množství brigádnických hodin, takže již v červnu r. 1975 byla prodejna slavnostně předána k užívání.

Rok 1975: V závěru roku 1975 bylo jednáno o sloučení národních výboru a o vytvoření tzv. „střediskové obce“. V březnu 1976 byla předána veškerá agenda MNV v Osově, kde je sídlo společného národního výboru sdružujícího obce Lážovice, Skřípel a Vižinu. V těch byly zřízeny výbory občanské.

V létě se rtuť teploměru ve stínu pohybovala kolem 30 stupňů, což vedlo k častým požárům v okolí. Hořely stohy slámy i les. Trápí nás nedostatek vody.

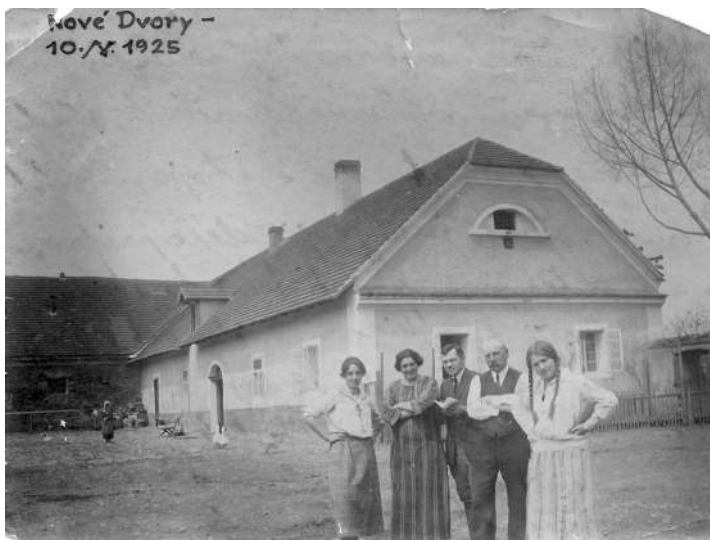
Rok 1976: I v tomto roce nás trápí velká sucha, šest týdnů nepršelo. Vysychají studny a časté jsou lesní požáry a požáry obilných lánů.

Rok 1977: Byl vyčištěn rybník na návsi a postavena nová výpusť. Betonovými rourami byla voda odvedena mimo obec. Díky tomu bylo možno provést později rozšíření vozovky v nebezpečné zatáčce, kde v minulosti došlo dokonce k smrtelnému úrazu.

V roce 1977 žilo v Lážovicích 89, v Nových Dvorech 35 obyvatel. Převážná část občanů je již v důchodovém věku.

Rok 1978: Byla přivedena elektřina k fořtantu z Osova, katastrálně tento objekt patří Lážovicím. Odkoupilo ho v JZD Horymír Neumětely s vizí zřídit zde pionýrský tábor.

Rok 1979: Nastala kritická zima, došlo k náhlé teplotní změně – 20 stupňů. Panoval nedostatek elektřiny, uhlí na železničních vagonech bylo zmrzlé a nešlo vyložit. Elektřinou byla zásobována pouze zdravotnická zařízení. Až do 29. ledna byly mimořádné prázdniny.

Archivní fotografie rodiny Jarošových z roku 1925 s hlavní hospodářskou budovou v Nových Dvorech.

Kvůli úspoře energie byl 31. 3. 1979 zaveden letní čas.

V obci se pravidelně konají Máje a posvícenské zábavy.

Rok 1980: Koncem roku za značných finančních nákladů byl rybník Mlejnek, stanovený jako vodní nádrž, vypuštěn a v lednu roku 1981 bylo započato s jeho vyčištěním, neboť v letních měsících umožňuje koupání. Byla provedena i úprava hrází a vybudovaná nová výpust'. Tyto a další nezbytné práce byly ukončeny v roce 1982. Celkový náklad činil 260 tisíc korun. Na akci se podíleli především občané Lážovic.

Rok 1983: Konaly se oslavy 750. výročí založení Lážovic. Účinkoval hudební soubor Mařenky.

Rok 1984: Obyvatel Nových Dvorů pan František Kubec se dožil 90 let v plném zdraví a svěžesti. Je stále soběstačný, chová slepice a ovce, stále jezdí na kole. (*Zemřel ve věku 93 let. Pozn. autorky*)

Rok 1986: Vichřice vyvrátila stromy, nastalé krupobití poznamenalo úrodu. V létě byly tropické teploty.

Rok 1987: Do rybníků byli nasazeni kapři, líni a marény, obhospodařuje je Státní rybářství v Benešově.

Od doby, kdy zde byl zrušen místní národní výbor, došlo k poklesu konaných akcí.

Rok 1990: Byla opravena silnice Lážovice – Nové Dvory – Všeradice.

Kronika píše: „*Je nepravděpodobné, že by se mladí lidé s rodinami natrvalo usadili v této obci, kde je poněkud živěji pouze v letních měsících. V zimě je zde jako po vymření.*”

Rok 1991: Budova s hostincem čp. 15 a 16 byla vrácena v restituci majitelům, takže už se nekonala posvícenská zábava.

Od 1. 1. 1991 začal opět samostatně úřadovat obecní úřad v Lážovicích.

Rok 1992: Byla zahájena výstavba nového obecního úřadu. Nekonaly se Máje ani posvícenská zábava.

Rok 1993: Došlo k vysokému úhynu zvěře v důsledku používání chemických postřiků a mechanizace.

Rok 1994: Konaly se dvě dětské diskotéky. Byl dostavěn obecní úřad a vysazeno 11 stromků v obecním lese.

Rok 1995: V červnu došlo k uzavření místního hostince, akce se letos nekonal, jen posezení u OÚ. Část lesa byla vykácena kvůli lýkožroutovi. Obec má 88 obyvatel.

Rok 1996: Došlo k velkým výkyvům počasí, z polí se stávala jezera, mnoho obilí shnilo. V prostorách bývalého lážovského kravína je výrobní střešní tašek. Byla dokončena dostavba zasedací místnosti OÚ.

Rok 1997: Skončila výroba střešních tašek skončila, objekt bývalého JZD si pronajala firma Albion na výrobu bazénů.

Rok 1999: V Nových Dvorech v chalupě pana Bláhy nad kapličkou bylo na zahradě pod stany ubytováno 20 dětí turistického oddílu z Prahy.

Byla opravena kaplička v Nových Dvorech.

Do OÚ Lážovice se vloupali zloději, kteří odcizili kopírku a odvezli si trezor v mylném domnění, že tam budou peníze.

Rok 2000: V obecním rybníku v Nových Dvorech žijí ondatry.

Rok 2001: V Lážovicích se v hostinci konají diskotéky, účastníci páchají značné výtržnosti. Dochází k vykrádání chat v Nových Dvorech.

Rok 2002: Při dopravní nehodě mezi Novými Dvory a Lážovicemi zahynul člověk. Obec trápí černé skládky. V pohostinství jsou stále jen diskotéky pro mládež.

Rok 2003: V Lážovicích byl založen Klub občanů pro zasedání a setkávání. Před budovou zřízeno venkovní sezení pod kaštanem.

Rok 2004: Přestože prodejna v Lážovicích byla dotována, koncem roku došlo k jejímu uzavření. Dvakrát týdně sem jezdí pojízdná prodejna.

Rok 2008: Zemřela kronikářka obce paní Marie Tlapáková.

V televizi Barrandov běží každý den v týdnu pořad o naší vesnici, moderuje David Greger.

Rok 2009: Lucie Sedláčková vydává občasník a organizuje kulturní dění v obci.

Rok 2010: Byl vyčištěn rybník v Nových Dvorech, poprvé se konalo Vítání občánků.

Rok 2011: Byla nově vybudována čekárna v Nových Dvorech a opět se konaly tradiční Máje.

Rok 2012: Konala se každoroční jarní brigáda, ale přišla jen hrstka občanů. Ožívá tradice velikonočních hodovníků, konalo se MDŽ a Den mužů.

Rok 2013: Při přímé volbě prezidenta v obci zvítězil Miloš Zeman. Velké deště způsobily povodeň, byly zde vytopené sklepy.

Rok 2014: Byl uskutečněn jarní úklid a vysekávání keřů na plácku, kde bude dětské hřiště. Došlo k požáru na Housině. Obec má 106 občanů.

Rok 2015: Do obce začala jezdit pojízdná prodejna s pečivem. Konalo se vítání občánků.

Informace byly čerpány z obecní kroniky obce a z brožury vydané k 740. výročí založení Lážovic. Kronika končí rokem 2016.

V posledních letech se začalo blýskat na lepší časy. To se sem přistěhovalo několik rodin s dětmi a obec neuvěřitelně ožily. Přibýlo i pár nových domů a rozvinul se bohatý společenský život. Pořádají se tu malé i velké akce, hned v lednu probíhá Tříkrálová sbírka, bývají tu pravidelně Máje, někteří muži jsou členy záahové hasičské jednotky a jejich činnost je skutečně rozsáhlá. Šikovní občané a občanky v Nových Dvorech také vyrobili krásný betlém a umístili ho se začátkem adventu u kapličky. Bývají tu nejrůznější oslavy a setkání a obě vesnice teď doopravdy žijí.

Novodvorská kaplička Panny Marie Lurdské z roku 1902 v adventní době s tradičním betlémem.

Jednotné zemědělské družstvo v Lážovicích

V roce 1950 byl v Lážovicích založen přípravný výbor Jednotného zemědělského družstva. Jeho předsedou byl zvolen František Frajer, malozemědělec a dělník, pokladníkem Josef Knop, železničář, a členové Václav Bouček, Václav Jelínek, Antonín Smek, Josef Smek, Stanislav Nauš, Václav Kratochvíl, Božena Loužecká, Karel

Otec autorky Josef Plecítý, rodák z Lážovic, na ozdoběném májo vém voze v době mezi válkami.

Kostka, Antonie Plecítá a Václav Hříbal. Tito jmenovaní přes veškerou snahu nemohou místní JZD uvést do chodu, protože nenacházejí téměř u nikoho žádné pochopení. Jelikož nemají nadpoloviční většinu výměry půdy v obci, nemůžou dosáhnout ani soudního schválení, a také nemají dostatek pracovních sil.

Místní zemědělci jsou ke vstupu nuceni tím, že jsou vyzýváni k pracovním povinnostem, např. majitelé koňských potahů musí zane-

chat polních prací na svých pozemcích a jet svážet řepu ze želkovského státního statku do Lochovic, jiní zase dobývat řepu na zdejšímu statku č. 10. Několik dnů poté byli nuceni povinně orat bramboriště. Jsou to trpké povinnosti, když každý zemědělec má ještě mnoho svých prací a každým dnem hrozí, že bude sněžit nebo mrznout. K tomu ještě přibyla povinnost orat pod Nuzarovem. Zemědělcům, kteří nesplnili povinné dodávky, byly vyměřeny pokuty, a to Antonínu Budilovi, Josefu Hnídkovi, Františku Nájemníkovi a Františku Chocovi. 31. prosince 1950 byli vyrozuměni kampeličkou v Neumětélích, že peníze za dodanou řepu se jim zabavují na pokuty vyměřené za nedodání obilnin.

František Choc v kronice uvádí, že v roce 1951 vstoupil do JZD a na základě toho mu byla odpuštěna pokuta za nedodávky a uvolněny peníze za řepu.

V únoru byli zemědělci mající pozemky u trati u Skříple vyrozuměni JZD z Osova, že nesmí na svá pole dát nic jiného než obiloviny.

MNV rozhodlo, kteří zemědělci nemají nárok na koupi chleba a mouky. Jsou to ti, kterým byla ponechána samozásobitelská dávka.

Bylo rozhodnuto, že ten, kdo nemá stoprocentně splněny všechny dávky, nedostane žádné potravinové lístky a má zakázanou domácí porážku.

Takové byly začátky zakládání JZD. Postupem let do něho až na výjimky vstoupili všichni zemědělci. Počátky nebyly veselé, ale postupem let se vše výrazně zlepšilo. Členové JZD měli dobré platy a moderní stroje začaly zastávat dřívější dřinu a ruční práci, takže ti, kdo v restituci v 90. letech dostali své majetky zpět, raději je pronajali. K výjimkám v Lážovicích patří pan Jiří Budil, který úspěšně soukromě hospodaří.

Sbor dobrovolných hasičů

Začátkem roku 1913 se sešlo v místním hostinci několik občanů obce, aby k ochraně majetku svého a všech občanů před požáry založili první řádně organizovaný hasičský sbor v Lážovicích. Prvním starostou se stal Ondřej Choc, čp. 10, velitelem Josef Soukup, čp. 39, zástupcem velitele, tehdy náměstkem, Josef Hora, Lážovičky, čp. 29, pokladníkem Antonín Budil, čp. 48 a jednatelem Václav Skopový, čp. 16. Tento výbor ustavil sbor, který měl 18 činných členů. Jeho členy byli Antonín Bouček, Josef Bouček, Václav Bouček, Antonín Budil, Václav Budil, Josef Hora, Ondřej Choc,

Archivní fotografie lážovických hasičů a jejich dorostu z nedatované doby.

Karel Kostka, Josef Smek, František Loužecký, Antonín Manda ml., Antonín Manda st., Václav Manda, Josef Plecítý, Václav Skopový, Antonín Skopový, Josef Soukup a Antonín Verner.

Za pomoci a podpory obyvatelstva byla zakoupena první ruční stříkačka, která stála 2.200 korun a která byla dne 13. 7. 1913 slavnostně vysvěcena osovským farářem Václavem Synkem a předána do užívání. Kmotrem byl kníže Karel ze Schwarzenberga s kněžnou. Čistý výnos ze slavnosti byl 105 korun a 8 haléřů.

Požární sbor byl v té době pokrokovou organizací, která pracovala aktivně jak po stránce hasičské, tak po stránce kulturní. Byly pořádány zábavy a rozmanitá ochotnická představení.

30. 7. 1934 kolem 10. hodiny dopolední vznikl při mlácení obilí v usedlosti u Korejzů požár. Brzy se rozrostl a hrozil zachvátit celou horní část obce. Tento požár byl velkou zkouškou sboru a nutno říci, že požárníci v něm čestně obstáli. Za účasti 14 sborů z okolí byl požár ve večerních hodinách zlikvidován.

V roce 1938 bylo za velké účasti lidu z Lážovic a okolí uspořádáno okrskové cvičení, které se velmi vydařilo. Na něm bylo přítomno 13 hostujících sborů. Aktivně pracovalo i družstvo žen a družstvo dětí.

Po celou dobu svého trvání je sbor aktivním článkem života obce.

Ves Nové Dvory

V sousedství „Hlažovic“ (Lážovic) a „Hlažoviček“ (Lážovičky) stávala v dávné minulosti i tvrz Chrastina. Dle pověsti to asi byla tvrz nevelká, patrně dřevěná, a snad ji obklopovaly i valy a možná i příkopy s vodou. Tato tvrz byla zcela poničena za tři-

Památkově chráněná roubenka čp. 12 na hrázi v Nových Dvorech.

ceťileté války. Poté již nikdy nebyla obnovena a v místech, kde tehdy stávala, byl postaven dvůr nový a podle něho prý usedlost dostala i název – Nový Dvůr. Později, když zde přibyla i další stavení, byl název změněn na Nové Dvory. Jméno Nové Dvory se objevuje poprvé při zápise r. 1636, kdy Václav Vratislav z Mitrovic dělal poslední vůli, kde odkázal svému čtvrtému synu Petrovi tvrz Chrastinu s chalupníky v Nových Dvořích a ves Hlázovice s dvo-

rem poplužním. Stav po třicetileté válce dle berní ruly jinak katastru úředně zapsaného roku 1654: Matěj Příbyl, chalupník a krčmář, má 1 krám, 5 sviň. Jan Kašpar, chalupník, má 2 potahy, 3 krávy, 4 jalovice, 10 sviň, Kuchařovská, Kašparovská, Silovská – pouze místo. Polí všichni dohromady mají 12 orných, 12 ½ korce porostlin. Od Vratislavů přešel majetek na Gersdorfy. Tak se staly Nové Dvory částí panství osovského. Mikuláš rytíř z Gersdorfu učinil Nové Dvory střediskem velkého panství. (dle Monografie Berounska a Hořovicka)

Dne 4. října 1902 byla posvěcena nová kaplička, kterou občané novodvorští sobě a svým potomkům na návsí místo starého jednoduchého kříže postavili a P. M. Lurdské, jejíž pěknou sochou kapli ozdobili, zasvětili. Kaplička pochází z 2. poloviny 19. století a je památkově chráněným objektem, stejně tak roubená usedlost čp. 12. Mezi urbanisticky historické památky náleží také přilehlá bažantnice ležící mezi Novými Dvory a Osovem.

Nové Dvory – parcelace

Při pozemkové reformě byla valná část zemědělské půdy majitelů panství Schwarzenbergů převedena do vlastnictví malého zemědělce. V katastru Lážovice utvořil Státní pozemkový úřad jeden zbytkový statek ze dvora v Nových Dvorech, který dříve tvořil součást osovského panství, a ponechal při něm 63 ha zemědělské půdy. Prvními majiteli tohoto statku byli František Melkus a jeho manželka Marie Melkusová. Tento bývalý ředitel panství v Osově obdržel tento statek proti zaplacení a jako náhradu za ztrátu zaměstnání. Od něho jej koupil statkář Václav Štěpán. Bylo již vše připraveno, aby koupí převzalo dvůr osovské panství, ale zasáhly politické strany a iniciovaly akci pro rozdělení dvora drobným přídělcům, a to i budov i polí a luk v celkové výměře 63 ha. Požadovaná cena za vše byla 980.000 Kč. Půda byla přidě-

lena 92 drobným přídělčům, z nichž 17 z Osova a 26 z Osovice dostalo dohromady 29 ha. Cena proti původní ceně při pozemkové reformě byla ovšem vyšší: za 1 ha pole při pozemkové reformě se platilo 3.600 až 4.000 Kč, za 1 ha pole při parcelaci 14.000 až 25.000 Kč, za 1 ha louky při pozemkové reformě 4.000 až 4.500 Kč, při parcelaci 10.000 až 20.000 Kč. Přes tuto cenu stále ještě celkem příznivou měla celá akce značný význam pro občany, protože si tak mohli zvětšit své usedlosti tak, aby jim mohly dávat v době nedostatku jiné práce lepší výživu. Příděl se konal prostřednictvím ministerstva zemědělství, hlavní práce však vykonali místní činitelé – výbor, v jehož čele byl Josef Šebek, rolník v Osovi. K této akci zapůjčila Kampelička v Osově 286.000 korun, dalších přes 200.000 vybrali přídělci na svých vkladech u Kampeličky. (podle kroniky obce Osov)

František Melkus, majitel zbytkového statku v Nových Dvorech.

František Melkus získal i další funkci, jak sám píše: „*Usnesením obecního zastupitelstva byl jsem já Frant. Melkus, nabyvatel zbytk. statku Nové Dvory č.p. 1, ustanoven kronikářem zdejší obce. Funkce této ujal jsem se dne 1. března 1925. Do obce, resp. osady Nové Dvory přistěhoval jsem se z Osova v červenci 1925.*“

František Vodička z Nových Dvorů

Ruský legionář a osovský hrobník

Mezi osobnosti Nových Dvorů a stejně tak i Osova určitě musíme zařadit osovského rodáka a posléze novodvorského občana Františka Vodičku. Poznala jsem ho už jako staršího pána, který se staral o osovský hřbitov. Bylo to v době, kdy ještě tato pracovní pozice byla nedílnou součástí našeho života a to už je hodně dávno. Často jsem ho vídala při práci, on ještě v hodně pozdním věku kopal hroby a šlo mu to jako za mlada. Nepamatuji si, že by měl někdy špatnou náladu. Při práci si zpíval a byla radost ho pozorovat. Občas se mnou přátelivě pohovořil a snad i proto jsem k našemu hřbitovu získala tak blízký vztah. Pro mě to není místo smutku, kde by existovala nějaká bázeň a strach. Naopak, je to krásný prostor plný kytěk a vzpomínek. Ty vzpomínky míří i k panu Vodičkovi. Dodnes ho vidím, jak s nezbytnou fajfčíčkou chodí po hřbitově, na hlavě slaměný klobouk, zalévá kytky, seká trávu, uklízí a kope hroby. A také jak po práci jede na kole pobavit se s kamarády do místní hospůdky. V neděli stával na kůru v našem kostele a když bylo třeba, zvonil umíráček. Byl to člověk jak

František Vodička, obyvatel Nových Dvorů a známý osovský hrobník a kostelník.

se patří a navždy se zapsal do naší paměti.

O jeho bohatém životě je následující vyprávění pana **Pavla Curycha**, manžela vnučky pana Vodičky, Mirky. I to je plné úcty k dobrému člověku.

Na přelomu 19. a 20. století se v malé obci Osov narodil chlapec, jehož jméno a příběh dodnes rezonuje mezi místními. František Vodička přišel na svět 1. ledna 1890 a jeho život se stal součástí historie nejen Osova,

ale i Nových Dvorů. Prožil obyčejné, ale pevně zakořeněné venkovské dětství.

Narodil se ve skromném domě č. 29, kde ho vychovávali jeho rodiče - František, povoláním hrobník, a Marie, rozená Šebková. Útlé mládí strávil společně se svými rodiči v rodné obci. V šesti letech, 1. září 1896 začal navštěvovat obecnou školu v Osově. Byl to významný krok v jeho životě, kdy si začal osvojovat znalosti a dovednosti, které jej měly provázet v dospělosti. Školní léta byla plná učení, ale i her a běžných radostí dětského věku.

Své základní vzdělání završil 5. ledna 1904, kdy obdržel propouštěcí vysvědčení. Tento okamžik byl nejen uzavřením jedné kapitoly jeho života, ale také začátkem nové cesty, která ho vedla za dalšími zkušenostmi a životními výzvami. Po absolvování obecné školy se s rodinou přestěhoval do Nových Dvorů č. 10, kde podle dostupných informací žil jeho dědeček, také František Vodička. Tam začal svůj dospělý život a našel své první zaměstnání jako kočí na osovském panství, které spravoval rod Schwarzenbergů.

V té době býval život na českém venkově plný těžké práce, ale také sounáležitosti a hrdosti na své kořeny

Mladý František se začal věnovat práci, která mu otevřela dveře k jeho dalšímu životnímu směřování. Práce na panství byla nejen fyzicky náročná, ale také vyžadovala zodpovědnost a dovednosti – a právě ty František prokázal. Jako kočí se staral o koně a přepravu, což byla v té době klíčová role pro chod panství.

Zlomovým okamžikem jeho života se stal 5. květen 1914, kdy se oženil s Anežkou Štefanovou. Šťastné začátky manželství však brzy přerušila tragická událost, která zasáhla celou Evropu – vypuknutí první světové války.

Tehdy se jeho život dramaticky změnil. V roce 1914 byl rekrutován do rakousko-uherské armády, konkrétně k 22. praporu polních myslivců. Byla to nelehká doba, kdy mladí muži museli opouštět své rodiny a domovy, aby se stali součástí válečné mašinerie. Osudy vojáků na frontě často zůstávaly neznámé, avšak Františkovův příběh

se podařilo částečně zrekonstruovat.

Hned na počátku konfliktu, 6. září 1914, pouhý měsíc po zahájení válečných operací, padl do ruského zajetí během bojů u Ruské Ravě a poté strávil několik let v Rusku. Osudy zajatců zde byly velmi těžké. Mnozí z nich museli čelit nejen odloučení od domova, ale i extrémním podmínkám v zajateckých táborech. Tento okamžik znamenal zásadní zlom v jeho životě. Zajetí bylo pro mnohé vojáky obdobím nejistoty a utrpení, ale pro Františka se stalo začátkem nové kapitoly

František Vodička na dobové fotografii z roku 1973, kdy mu bylo přes 83 roků a nebyl pro něho problém vykopat vedení pro vodovod.

– v roce 1918 se připojil k československým legiím a bojoval za vznik svobodného Československa jako člen 6. střeleckého pluku.

Jeho cesta legionáře skončila 2. října 1920, kdy se po dlouhých letech strádání a boje konečně vrátil domů do Nových Dvorů čp. 10.

Po návratu z legií se zde usadil a žil zde se svou ženou Anežkou. Jejich štěstí bylo završeno narozením syna Bohumila v roce 1921 a dcery Marie 16. září 1923. Avšak dům přestal vyhovovat rostoucí rodině, a tak v roce 1924 František, pravděpodobně od Františka Melkuse, získal stavební parcelu č. 18 s polnostmi a zahradou, kde mohl začít budovat nový domov.

Zároveň našel své místo v komunitě Nových Dvorů a Osova. Začal pracovat jako hrobník na osovském hřbitově, kde se staral o pietní místa zesnulých, a zároveň přijal roli zvoníka v kostele Narození svatého Jana Křtitele. Jeho práce byla důležitá nejen prakticky, ale také symbolicky. Pomáhal udržovat místní tradice a duchovní život komunity.

Díky své laskavé a přátelské povaze se stal velmi oblíbeným mezi místními. Lidé ho respektovali nejen za jeho pracovní nasazení, ale také za to, jakým člověkem byl – skromný, vlídný a vždy ochotný pomoci. Jeho osobnost byla příkladem toho, jak velkou roli může jeden člověk sehrát ve svém okolí.

Františkův život je příběhem o odhodlání, práci a rodinné lásce, ale také o tom, jak si navzdory těžkým životním zkouškám dokázal najít cestu ke spokojenému životu. Jeho odkaz zůstává živý nejen v rodinné paměti, ale také mezi těmi, kteří si ho pamatují jako nedílnou součást historie Osova a Nových Dvorů. Jeho příběh je svědectvím o době, kdy vzdělání bylo nejen privilegium, ale také základní kámen pro budoucí generace. Připomenutím jeho života si můžeme uvědomit, jak důležitá je paměť místa a lidí, kteří jej tvořili.

Vyrůstal v kraji, kde lidé žili v souladu s přírodou a tradicemi. I přes skromné poměry si brzy získal pověst pracovitosti a pevného charakteru. Jeho životní cesta však zdaleka nebyla obyčejná – zanechal odkaz, na který bychom neměli zapomenout.

Jeho příběh je příkladem člověka, který svou houževnatostí a odhodláním dokázal inspirovat okolí. Přispěl k rozvoji místní komunity, ať už svou prací, činy, nebo způsobem, jakým vedl svůj život. Plodný a naplněný život pana Františka Vodičky skončil 9. října 1981. Bylo mu 91 let.

Dnes, více než sto třicet let od jeho narození, je správný čas si jeho památku připomenout. Nejen proto, že patří mezi osobnosti, které utvářely historii Osova a Nových Dvůrů, ale také proto, že jeho příběh nám může ukázat hodnoty, které neztrácejí význam ani v naší době. (Pavel Curych, Nové Dvory, 2024)

Vzpomínky Marie Syrové

Vzpomínám si na květen 1945. Bydleli jsme v Nových Dvorech čp 6. Vedle naší chaloupky je kaplička, 1 metr vzdálená od naší zdi, na západní straně. Jednoho dne přijel 'Vlasovova armáda' a u nás ve velké místnosti si vybudovali telefonní ústřednu s anténou. Když Praha 5.května 1945 volala o pomoc, vojáci říkali, že nemají rozkaz zasáhnout. Před příjezdem Rudé armády Vlasovova armáda odjela do Brdských lesů a nikdy jsem se nedozvěděla jaký osud vojáky potkal.

Další roubenka čp 6 v Nových Dvorech vedle kapličky.

Když jsem byla malá, nejezdili jsme na výlety. Naši měli práci na polích. Jednou za rok (v létě) se uskutečnilo procesí na Svatou Horu. Naši nás oblékli do bílých šatů, jako družičky, a maminka šla za 'Lázovskou ženu'. Ženy měly černé šaty a bílé

šátky. Nesly sošku sv. Antoníčka. Družičky nesly sošku 'Panny Marie'. Čtyři nesly podstavec a ostatní stuhly od podstavce. V nesení jsme se střídaly. Každá obec měla jinou sošku, která byla u nich v kapličce Všichni jsme se sešli v Osově u kostela. Předzpěvákem byl pan Čaboun z Osovice. Průvod šel s kapelou a za zpěvu přes Velký Chlumec a Malý Chlumec. V lese nad Malým Chlumcem jsme se všichni převlékali do civilních šatů. S námi jely vozy tažené koňmi. Na vozech byly kufry s ustrojením. Seděli tam staří lidé a malé děti. Celý průvod šel přes les do Pičína, kde byl oběd. Pak cesta pokračovala až k Příbrami. Před Příbrami bylo opět převlékání do družičkových šatů. Celý průvod pokračoval až na Svatou Horu. Spali jsme různě u obyvatel Příbrami. Druhý den po mši šel průvod opět pěšky domů.

Josef Hora vzpomíná na rodnou ves

Přestože jsem z rodné vesnice odešel před mnoha desítkami let, jsem s ní stále spjat mnoha pouty. Tam jsou moje kořeny, tam byl můj první domov. Tam žili moji rodiče, sestry, prarodiče, spolužáci přátelé. Stále na všechny vzpomínám. Nejvíce na rodiče, kteří žili v nelehkých podmínkách. Často si říkám – asi bych nedokázal to, co oni. Starat se o nás, ošetřovat prarodiče, kteří žili s námi, pracovat na mnoha polích dosti vzdálených, pěstovat četná domácí zvířata a dobytek, vše dělat ručně, chodit i na vzdálená místa pěšky, pomáhat sousedům na polích, při výmlatu a jiných pracích. Kolik to bylo přesčasových hodin. Takže na život a domov u rodičů mi zůstaly hluboké vzpomínky. Ještě

Rodina Vodičkova z Nových Dvůrů při práci na poli přibližně v polovině 20. století.

bych rád doplnil, jak každý v kraji asi ví, že k Lážovícům patří i ty „malé“, jimž se dříve říkalo „Nuzarov“. Asi že tam žili nuzní lidé. Před 2. světovou válkou tam bylo šest stavení. Pod Housinou jsme původně bydleli. Odtud je překrásný výhled na celý rodný kraj. Dnes tam bydlí Sedláčkovi. Tatínek toto stavení prodal a v roce 1935 jsme se stěhovali do Lážovic do stavení, v němž se narodila maminka. Její rodiče zestárlí, onemocněli a potřebovali pomoc. Pak ulehli a do konce života už nemohli chodit. Na dobu prožitou na Nuzarově si nepamatuji, byl jsem ještě malý, čtyřletý, ale moje starší sestry ty ano. Ony tam prožily pod lesem a uprostřed boží přírody radostné chvíle života spolu s dětmi sousedů. Na tu dobu velmi rády vzpomínaly i ve vysokém věku. Byla to doba první republiky, doba rozkvětu země, klidu, jistoty a života s dobrými sousedy a přáteli. Tatínek byl ruský legionář, na vojně a ve válce strávil 9 let. Byl šťasten, že se z války a ruského zajetí vrátil živ, i když s omrzlinami nohou, které mu někdy dělaly potíže. Rád bych vyjmenoval rodiny, které tam tehdy bydlely. Byli to Čabounovi, Vackovi, Belšánovi, Horovi, Kostkovi a Paulovi. Také na ně mám hezké vzpomínky. Byli to lidé moudří, pracovití a stateční. Z generace před 1. světovou válkou už nikdo nežije. Všichni z této generace, řečeno slovy básníka, „spí svůj věčný sen“ na osovském hřbitově. My, jakožto dědici jejich křesťanské víry ale víme a věříme, že jsou v božích rukou a jednou se s nimi opět shledáme.

Do základní školy jsme všichni chodili pěšky do Osova. Bývala to cesta radostná, v každé roční době měla svoje kouzlo, které už dnešní generace nepozná. Také farností jsme spojeni s Osovem. Tam jsme o nedělích a svátcích navštěvovali „boží stánek“. Na hřbitově pod kostelem v tichém zamyšlení a modlitbách vzpomínáme našich drahých rodičů, příbuzných, přátel a sousedů a rozsvěcujeme jim světla, symbol života a víry ve věčný život.

Mapa Lážovic a Nových Dvůrů jak je zanesena ve Stabilním katastru v roce 1840.

My dříve narození vzpomínáme ještě staré školy proti kostelu, kde jsme prožili šťastná školní bezstarostná léta. Rád bych vzpomněl našich učitelů a vychovatelů. V první třídě v roce 1937 až 1938 nás učila paní učitelka Helena Turková, která dojížděla denně na kole z Hostomic. V druhé třídě to byl pan řídící učitel Jan Wenig. Jeho příbuzný Adolf Wenig byl známým spisovatelem. Dodnes mám v oblíbě od něho krásnou knížku „Pověsti o hradech“, která vyšla na sklonku 1. republiky. Ve třetí třídě nás učil pan učitel Emanuel Štverák, který byl po Janu Wenigovi řídícím učitelem. Ve čtvrté třídě to byl pan učitel Antonín Franěk. Školníkem byl pan Mezek. Náboženství nás v první a druhé třídě měl dobrácký pan farář Bohumil Drtina. Ve třetí a čtvrté třídě to byl už mladý, energický a dětmi oblíbený pan farář Josef Krejčí, který přišel roku 1940 z Rakovníka, kde krátce po vysvěcení působil. Jim všem vděčím za mnoho, neboť nás učili s láskou a trpělivostí a snažili se vstoupit do našich myslí a srdcí to nejlepší, čeho byli schopni. Jim kladu na jejich hroby ty nejhezčí kytičky duchovních vzpomínek a díky! Kéž je sám „dárce všech darů“ odmění.

Obec Velký Chlumeč a Malý Chlumeč

Velký Chlumeč se rozkládá asi sedmnáct kilometrů jižně od Berouna a patnáct kilometrů východně od města Hořovice. Dělí se dále na dvě části, a to Malý Chlumeč a Velký Chlumeč. Vesnice Velký Chlumeč leží v průměrné výšce 420 metrů nad mořem. Celková katastrální plocha obce je 453 ha, z toho orná půda zabírá pouze dvacet šest procent. Asi jedna třetina katastru obce je porostlá lesem. Menší část plochy obce zabírají také louky (méně než jednu třetinu).

Obě vesnice jsou chráněny vrchy Pískem, Studeným a Plešivcem. V blízkosti se nachází vrch Šiberna.

Na jihu vévodí obci pamětihodný vrch Hradec s krásnou vyhlídkou. Jedná se o dávnověké hradiště pravděpodobně z doby bronzové či halštatské. Hradiště zde připomínal val, ten byl však rozebrán v průběhu 19. století. Dosud zde neproběhl žádný archeologický výzkum.

Chlumec vznikl na úpatí brdských hřebenů. Historie popisuje vznik jména obce takto: jméno vzniklo z názvu Chlum, což znamená staročesky pojmenované návrší s táhlým hřebenem. A proto je toto jméno hor i lesů a vesnic na nich založených velmi časté.

V berní rule Podbrdského kraje z roku 1653 je Chlumec uveden pod názvem „VES CHLUMY“. Protože se v počátku jednalo o osadu malou, změnilo se místní jméno zdobňující příponou na Chlumec. K přejmenování na Velký Chlumec došlo po připojení Malého Chlumce k osovskému panství.

Obec Chlumec tvoří osady Velký Chlumec s chatovou oblastí Muchov a Malý Chlumec, řečený též Žižkov.

„Co se týká poměrů zemědělských, náleží jako celé okolí k útvaru silurskému, který povstal ze Silurského moře. Toto moře vysílalo do Čech jedno rameno a tvořilo zátoku asi 20 mil dlouhou od Domažlic přes Plzeň, až k Ouvalům, širokou od Rakovníka k Příbrami. Obec leží ve středu této pánve. Na vrchu Studeném jsou ložiska železné rudy.“ (Z kroniky obce, zapsal okresní rada Kopáček)

Náves Velkého Chlumce s kaplí sv. Ludmily na archivní pohlednici ze začátku 20. století.

Co se týká pojmenování Malého Chlumce Žižkovem, o vzniku tohoto jména existují dvě varianty. Ta nejvíce rozšířená tvrdí, že obec se jmenuje podle toho, že zde přebýval se svým vojskem Jan Žižka. Ovšem verze kronikáře Václava Lenkvíka z Hostomic je zcela jiná: „Ves Malý Chlumec též Žižkov jmenována. Roku 1714 na vykáceném v těch místech lese postavil si chalupu uhlíř Žižka v místech, kde nyní jest č. 7. K chalupě té bylo postaveno pak několik chalup a při číslování domů r. 1770 dostala poslední chalupa tam stojící (pohodnice Müstalera) číslo 9. Dnes jest to značná osada. Však nikterak nemožno vedlejší její jméno Žižkov ztotožňovati se jménem známého válečníka Žižky. Tolik tedy překvapivě V. Lenkvík

Dnešní Malý Chlumec vznikl na začátku 18. století jižně od původního Chlumce. Koncem 18. století byla na návsi vybudována kaple svatého Jana Nepomuckého. Zajímavostí této kaple (a stejné kaple ve Velkém Chlumci) je malá předsíňka.

Psát o nejstarší historii obce je velice složité, vzhledem k tomu, že se její majitelé

často střídali.

Ves patřila odedávna ke Skřípli a s ní ke knížecímu a pak ke královskému zboží Pražského hradu. Významným držitelem části Skříple a Chlumce s kostelním podacím právem se stal v roce 1233 benediktinský klášter na Ostrově u Davle.

Když byl r. 1340 založen hrad Dobříš, přikázána Skřípel s Chlumcem i k rozsáhlému zboží tohoto hradu, jenž náležel královské koruně české.

První písemná zpráva o Chlumci se datuje z r. 1379 (CHLUM, VILLA CANCELLARII ARCHEPI PRAG).

Kaple sv. Ludmily s předsíňkou ve Velkém Chlumci.

Za husitských válek procházelo krajinou často vojsko. Je zaznamenáno, že na třetím tažení Dobříšskem slavný vůdce Jan Žižka z Trocnova dobyt katolického městečka Dobříše překročil brdské Hřebeny průsmekem mezi vrchy Babou a Hradcem a položil se ve vsi Malý Chlumeček. Ještě v 1. polovině 20. století tam prý místní běžně nacházeli různé podkovy a další železné předměty.

Roku 1422 táhl chlumeckou krajinou dobříšský zápisný pán Hanuš I. z Kolovrat na pomoc hradu Karlštejnu, obleženému od podobojích Pražanů. Na 4. tažení Dobříšskem prošel opět zdejší krajinou Jan Žižka se svým vojskem.

V květnu 1434 přešla zdejší územím husitská vojska pod velením Prokopovým: táhla od Plzně k Hostomíci, kde se rozdělila. Táboři táhli přes Příbram, sirotci přes Dobříš k Českému Brodu, kde nedaleko Lipan byla svedena osudná bitva 30. května 1434.

R. 1603, kdy zastavil císař Rudolf II. své dědictví Křištofu staršímu z Lobkovic, připomíná se Chlumeček při královském komorním panství. Křištof z Lobkovic (1549 - 1609) byl za panování Rudolfa II. ve funkci prezidenta apelačního soudu, nejvyšším komorníkem a nejvyšším hofmistrem. Na dvoře Rudolfa II. zastával funkci nejvyššího hofmistra. Vzdělání získal nejprve u pražských jezuitů v Klementinu, pak v Bologni a Perugii, devět let žil ve Španělsku. Byl také humanistickým básníkem, psal latinské verše.

Křištof nepatřil k nejlepším hospodářům, zadlužil se, a protože se mu nedostávalo peněz, prodal například pražský Lobkovický palác (dnes Schwarzenberský). Roku 1587 dosáhl plnoletosti jeho bratr Vilém starší Popel z Lobkovic, se kterým se Křištof rozdělil o otcovy statky.

K Dobříši patřila ves ještě r. 1614-15 za královského hejtmána dobříšského Jana Lipovského z Lipovic. Lipovští pocházeli z Pošumaví, kde u Vlachova Březí seděli

na vsi Lipovice. První je zde připomínán Michálek z Lipovic, který zde umírá roku 1454. V 16. století je připomínán Jan z Lipovic se ženou Kateřinou Boubínskou z Újezda.

Temným obdobím historie Chlumce je řádění švédského generála Jana Gustavsona Bannera, který ve dvou dnech – v sobotu a v neděli 22. a 23. října 1639 vydrancoval a vypálil valnou část Podbrdská. Úplně vyplenil Zbraslav, Dobříš, Mníšek,

Hostomice a též vesnice Osov, Osovec, Skřipel a Chlumec.

V roce 1647 byl Chlumec prodán k panství Osov, které vlastnili Gersdorfové z Gersdorfu, poté Vratislavové z Mitrovic a následně Kaunicové, kteří i do Chlumce přivedli mnoho německých osadníků, především řemeslníků. Osadníci se brzy počestili, ale množství německých jmen ukazuje, jak mnoho lidí to bylo. Některá jména existují dodnes: Grubner, Losman, Mistaler, Volf, Cajthaml a další.

Dle sčítání lidu v roce 1755 bylo ve Velkém Chlumci 121, v Malém Chlumci 33 obyvatel.

Historie Velkého Chlumce úzce souvisí a shoduje se s historií obce Osov, který po rodu Kauniců získal František ze Schlindenbuchu a po něm Václav Ubellli ze Siegburku. Poté vlastnili panství Vratislavové z Mitrovic, ze kterých sňatkem přešel majetek na slavný rod Schwarzenbergů. (Monografie Hořovicka)

Chlumec se osamostatnil až v roce 1850. V roce 1986 připadl k Hostomicům, k definitivnímu osamostatnění došlo roku 1990.

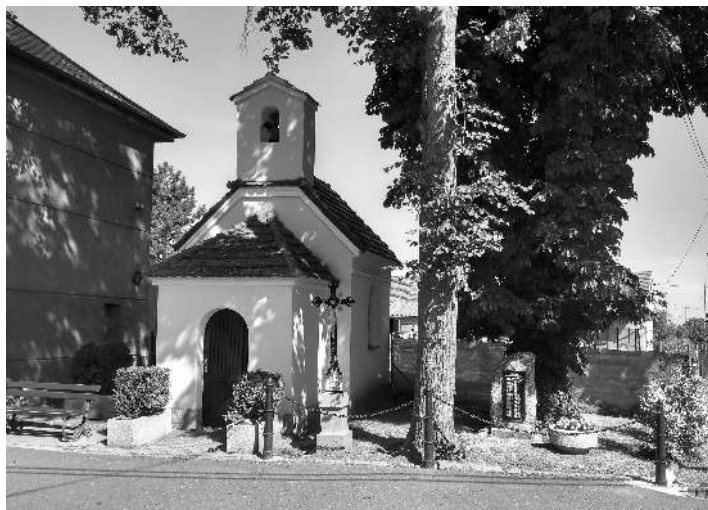
Zajímavosti z obecní kroniky v r. 1922: „Hospodářství je ve svém rozsahu věnováno chovu hovězího dobytka a obdělávání půdy, které je citelný nedostatek. Způsob obdělání půdy děje se silou kravskou, vyjma pěti statků ve Velkém Chlumci, kde se obdělávalo silou koňskou. Domkáři vlastnili dva až tři korce půdy (1 korec je cca 0,28 ha). Chov dobytka byl značný a při sčítání v roce 1921 bylo v Malém Chlumci 86 kusů hovězího dobytka, 7 kusů vepřů, 2 koně a 14 koz. Ve Velkém Chlumci bylo 158 ks hovězího, 15 koní, 19 vepřů, 35 koz a 9 ovcí. Ku stlaní dobytka se vedle slámy používalo nejvíce steliva lesního – jehličí a vřesu. Veškerá honitba byla v režii obce. Lovecký lístek, jenž opravňoval k lovu, stál 80 korun ročně. Většina jehličnatých porostů byla v té době napadena bekyní sosnovou (mniškou).

Při sčítání lidu bylo ve Velkém Chlumci 66 domů a 336 obyvatel, v Malém Chlumci pak 52 domů a 242 obyvatel. Psát neumělo 10 osob.

Živnost byla zastoupena takto: 3 kupci, 3 hostinští, 1 mistr zednický, 1 truhlář, 1 kovář, 3 krejčí, 3 pokrývači, 1 bednář.

Pomník mužům padlým ve Velké válce 1914-18 na návsi ve Velkém Chlumci.

Kaple sv. Jana Nepomuckého s pomníkem padlým v Malém Chlumci.

Politické poměry nebyly nijak vyhraněny, pouze v Malém Chlumci byla organizace strany komunistické, sekce III. Internacionály.

V obci byla dvě divadelní jeviště. Divadlo se hrálo pouze v zimních měsících. Tanečních zábav bylo v obci průměrně 20 za rok.

Do kostela chodili občané z Velkého Chlumce do Osova a z Malého do Hostomic.

Dá se říci, že Chlumec patřil mezi velmi chudé obce.

V roce 1932 byly ve Velkém a Malém Chlumci evidovány tyto živnosti a obchody: 3 hostince, krejčí, kovář, výroba lihovin, obuvník, 3 pokrývači, 5 rolníků, 4 obchody smíšeného zboží, 3 trafiky, truhlář. Obě obce měly tehdy dohromady 648 obyvatel.

Na začátku 60. let 20. století byl v rámci Akce Z vybudován v Malém Chlumci uprostřed návsi vedle kapličky dnešní obecní úřad s kinosálem. Úřad do té doby sídlil ve starší budově ve Velkém Chlumci.

V průběhu 80. let byla zrušena slepičárna na severozápadě obce Malý Chlumec a na jejím místě byly vybudovány nové rodinné domy, nazývané „sídliště“. Výstavba nových rodinných domů pokračovala po roce 2000.

Počátkem 90. let došlo ke zrušení kina a adaptaci kinosálu na kulturní sál. V přízemí budovy obecního úřadu v této době vznikl obchod se smíšeným zbožím, který se do té doby nacházel v nárožním domě čp. 61. Po roce 2000 byla uzavřena hospoda "U Mezků".

Po tomto roce v samotném Velkém Chlumci fungovalo už pouze smíšené zboží a Restaurace u Kozohorských, v současnosti však ani tyto živnosti nefungují. Někdejší kravín na jižním okraji obce byl začátkem 21. století přestavěn na sídlo jezdecké společnosti s ustájením pro koně.

V posledních letech v obci proběhla rekonstrukce obecních cest či sportovního areálu v "Habřinkách". Areál je dobře vybavený, disponuje fotbalovým, tenisovým a dětským hřištěm, ve východní části obce je multifunkční hřiště. Obec vydává svůj vlastní časopis – Chlumečák. Ze spolků je zde provozován fotbalový klub. Obě spojené obce mají dohromady Sbor dobrovolných hasičů a místní knihovnu.

Dnešní rozhledna Studený vrch nad obcí na stejnojmenném kopci sloužila původně jako triangulační věž a byla postavena roku 1941. Tato dříve opuštěná věž byla adaptována na rozhlednu a slavnostně otevřena roku 2004. Je zprovozněna a láká turisty z širokého okolí. Součástí rozhledny je i malé občerstvení. Otevřena je o víkendech a

svátcích a vstup na ní je zdarma. Cesta na rozhlednu z Malého Chlumce míjí větší skálu s křížkem na vrcholu. Nazývá se Kočičí skála.

Na vrchu Stožec se nachází bývalá protiletadlová základna lidově zvaná Klondajk. Vybudovaná byla v letech 1981–1985. Po roce 2001 byla opuštěna, začala chátrat a stala se oblíbeným cílem senzacechtivých turistů. V roce 2012 zde byl založen vědeckotechnický park – Centrum aplikovaného výzkumu Dobříš (CAVD).

Okolím obce prochází naučná stezka Dobří(š) v poznání, přímo obcí pak naučná stezka Podbrdský čtyřlístek polních stezek.

V jihovýchodní části obce se nachází koupaliště Loužek, v roce 2022 částečně revitalizované.

Pamětihodnosti: 18. století zanechalo na návších kapličky, které byly v r. 1995 zrekonstruovány v rámci Programu obnovy vesnice. Kaplička ve Velkém Chlumci je zasvěcena sv. Ludmile a v Malém Chlumci sv. Janu Nepomuckému. Obě jsou zvláštní malou předsíňkou a jejich pozdně barokní styl napovídá dobu jejich vzniku, tj. druhou polovinu, či spíše konec 18. století.

Myslivna v Malém Chlumci.

Na návších jsou také pomníky padlým legionářům a vojínům z obou válek.

Názvy míst kolem obce byly různé. Místu nad Malým Chlumcem se říká „Na Křivatkách“, na severozápadě „Na Zíkovici“, pod vesnicí „Na Chlumkách“, na západní straně „Na Skalce“ a na severovýchodě „V Písařicích“.

Ve Velkém Chlumci říkal lid straně východní „Za humny“, na jihovýchodě „V Muchově“, na straně jižní „U hlinovky“ a na západní straně „V rokličkách“.

Pověsti:

Studený je nejvyšším vrcholem Hřebenů (660 m n. m.) Na tomto vrchu se v minulosti dolovalo. Těžila se tu chudá železná ruda, která se ke zpracování vozila do železáren ve Staré Huti u Dobříše, která k tomu potřebovala velké množství dřevěného uhlí. Proto i na Studeném neustále dýmalo velké milířiště. Z té doby pochází i pověst o uhlíři Jakobovi, který hlídal, aby milíř „shořel“. Později mu zde pomáhal jeho syn Jan. Bohužel to byl pytlák, ač mu to otec zakazoval. Báł se totiž lesního skřítky, který tu byl neomezeným pánem. Jan se nechtěl prozradit, proto nechával svou kořist ležet tam, kde ji ulovil. Tím ale skřítky rozzlobil a ten jim potom zhasínal a rozmetal milíře tak dlouho, až se museli odstěhovat jinam. Po zrušení milířiště začal však celým kopcem protahovat studený vítr a podle něj prý potom vrch dostal své jméno – Studený.

Slavnostní odhalení a posvěcení sochy sv. Ludmily ve Velkém Chlumci.

(Zapsal Jan Vorel podle Lorenzové a Stambergové – Dobříšské pověsti.)

Na Studeném bylo zařízení, sloužící geometrickému bodu 1. řádu. Kdysi dávno bylo dřevěné, ale za Protektorátu bylo vystavěno nové, kamenné. Práce tu byla velice těžká. Jednou tu zedníci tu našli kámen, který jako by byl odlitkem vojenské přilby vojáka Čs. armády. Kámen jako symbol odporu zasadili do stěny na viditelném místě, aby si ho

hned každý všimnul, až půjde kolem. Po válce se ale na tuto událost zapomnělo. (Tuto příhodu zaznamenal Jan Vorel podle vyprávění svého otce, který tu tehdy pracoval jako lesní dělník. Kamenná helma je v blízkosti dveří, asi ve výši člověka.)

Nad Žižkovem, nad hájovnou, poblíž dobříšské cesty je skalka a na ní křížek. Podle pověsti kdysi dávno jedna pomatená žena svrhla z této skalky své dítě. Proto je prý na skalce vidět i dětskou ručičku. (Jan Procházka, Žižkov, zaznamenal Jan Vorel)

V kronice Malého Chlumce najdeme vyprávění o křížku pod obcí. Na něm byl nápis o tom, že zde roku 1874 zemřela paní Marie Grubnerová. Dle pověsti byla zabita bleskem, když nesla nůši trávy ze Šiberné. (Z knihy Jana Vorla: Pověsti a příběhy z Hostomicka)

Ve stejné kronice je dále pověst o poustevníkovi, který z nešťastné lásky zabil svou milenkou a byl za to odsouzen na smrt. Císař František Josef I. mu však trest zmírnil na 18 let vězení. Po jeho odpykání nebylo možné žít ve vesnici, proto si muž vylámal v „Hostomické skalce“ otvor velikosti menší světnice, a žil zde jako poustevník. (Z knihy Jana Vorla: Pověsti a příběhy z Hostomicka)

Malíř Alfons Mucha a jeho výlet za Kelty

Bylo to již v novém tisíciletí, kdy k nám zavítal Alfons s jednou ze svých modelek. Já ho ani nepoznal, však taky přijel v podvečer, už bylo skoro šero. Lokajové vydávali opatrně truhly z dostavníku, který ho k nám dovezl od Berouna...

No pobylť tu tenkrát skorem dva týdny. Jezdili jsme po okolí na koních. Alfons občas zasedl na mezi a skicoval děvčice. Jednou, asi když si vzpomněl, jak jsem mu kdysi povídal o starých Keltech, tak se chtěl jet podívat na to jejich hradiště. Vybrali jsme to nejbližší, Hradec. Dojeli jsme nad Osov a na stráni pod lesem uvázali koně.

U lesa jsme potkali hajného, ten nám ukázal cestu. Zvládli jsme to za tři hodiny, ale nic tam nebylo. Jen hromada kamení. Když jsme se vrátili, Alfons koukal jako zjara. Sluha totiž ve vsi vypověděl, kdo že sem přijel – až z Francie – a ženské mu

z dolního statku donesly na krásně malovaných ubrusech takové menší občerstvení. Něco šunky, dva bochníky chleba, čerstvé máslo, džbánec piva... Rozložili jsme se za struhou pod lesem a pozorovali tu nádhernou krajinu. Vlevo byl Plešivec, pak nějaký menší kopeček se šibenicí a naproti Housina. Dole vykukoval rybník u zámku v Osově a věž osovského kostela. A vpravo byla vidět stavení Všeradic. Vskutku nádherné místo. A když jsme se loučili a Alfons se ptal, jak že se to tu jmenuje, jedna selka volala: „My tomu zde říkáme osovský stráně, ale od nynějška tomu budeme říkat podle vás – Muchov. (Vzpomínka Muchova přítele z mládí Jana Antonína Frajera ze Svinař - webové stránky)

Alfons Mucha (1860 – 1939) byl český fotograf, malíř, grafik a designér období secese. Na přelomu let 1894 a 1895 vytvořil plakát s herečkou Sarah Bernhardtovou, který mu téměř přes noc vynesl celosvětový věhlas. K jeho nejvýznamnějším dílům patří Slovanská epopej.

Alfons Mucha, slavný český malíř a fotograf.

Vzpomíná Marie Švorcová

Nezapomenutelnou postavou života ve Chlumci se svým celým životem stala paní Marie Švorcová, rozená Špatenková. Už v dětství ji postihl zlý osud, neboť ve dvanácti letech jí zemřela maminka. Musela se od té doby sama s tatínkem starat o hospodářství. Práce bylo až nad hlavu, bylo zapotřebí hodně se otáčet, naštěstí se tenkrát našli kamarádi, kteří jí chodili pomáhat. Ona ale nezatrpkla, jak by se někomu jinému mohlo lehce stát, ale kde byla ona, byla zábava. Všichni ji znali a všichni ji měli rádi, protože nezkazila žádnou legraci. Byla úžasná ochotnická herečka, chodilo se na ni jako dnes na Jiřinu Bohdalovou, s Emilem Andělem byli pár k pohledání a dodnes je pamětníci mají v živé paměti, i když už je to hodně dávno. Kromě divadla chodila paní Švorcová zpívat do kostelního sboru a s tím se váže historka, kterou mi vyprávěla moje maminka, která u toho byla:

Tenkrát před lety se konal pohřeb ve Vinařicích. Bylo léto a ten den bylo úmorné vedro. Dřív se chodívalo pěšky z domu až na hřbitov a zpěvačky byly v tom vedru dlouhým pochodem úplně schvácené. Těšily se hlavně na to, že ve Všeradicích jim někdo přinese něco k pití. Jenže ve Všeradicích jim nikdo nic nepřinesl a dívky si musely pomoci samy. Nejmenované děvče doběhlo do hospody a přineslo plný džbánec. V tom ukrutném vedru si ho podávaly jedna po druhé a bylo to úžasné blaho. Jak by taky ne, když ve džbánu nebyla limonáda, ale opravdové pivo. Na kruchtě se rozhostila všeobecná spokojenost, když varhaník pan Manda začal hrát, aby doprovodil zpívané requiem. Jenže nebylo co doprovázet, protože nikdo nezpíval. Začal tedy znovu, ale zase nic, ani hlásek se neozval, jen hihňání zpoza kapesníků. Pan Manda vyjad-

Marie Švorcová a Růžena Plecítá na osovském hřbitově.
Za nimi Tomáš Manda ze Chlumce.

řoval své pohnutí barvou obličeje. Nejprve zrudnul, pak zfialověl, ale nebylo to nic platné. Zpěvačky se smály, až se za břicha popadaly, aniž by bylo čemu, protože na pohřbu nebývá čemu, to dá rozum. No, pak nějak začaly, ale bylo to moc špatné, výsledek byl opravdu ubohý. Těžce roztrpčený regenschori pak po pohřbu svému veselému sboru naprosto zdecimován řekl: „No, tak to jsem mohl zůstat doma. Pro takovou ostudu jsem si nemusel jít až do Všeradic.“

Jeho šikovná a vtipná neteř Maruška toto téma pak zpracovala ve své veršované zdravici panu Mandovi:

Nadešel konečně den milý nám, kdy jsme se sešli tu popřáti Vám
zdraví pevného, všeho dobrého, věku dlouhého, stoletého.
Z lázní se vrátil nám ve své sbory osovský kůru pán, regenschori.
Bude zas hráti, Boha chváliti, velebiti.
Nebožce zahraje na cestu tmou zvesela panenku modrookou.
Koledy zase v adventním čase dá mezi hrou.
Sbor pevně vedený rukou svou má, oplývá zdatnýma zpěvačkama.
Zpívají skvěle, leč hlas se chvěje, jó – dvanáctka.
Pivečko na kruchtě jaly se pít, rozezlen musí hrát tři přede hry.
Co se to děje, zlostně se chvěje, sbor se směje.
Partu má veselou, pěje cestou, jak by šli s ženichem za nevěstou.
Zahráti v mezihře kumšt proň není, árii z Rusalky nebo Snění.
Tak se namáhat, rejstříky tahat, to špás není.
K plotně a měchačce chuť má mnohou, rejži si uvaří připálenou.
Hle, po čem bývá linie štíhlá, poučte se.
Císař pán ten stavěl hladovou zeď, on staví trucovnu pro svoji net'.
Plete se zedníkům do řemesla, ta živnost starosti jen vynesla.
Výřečnosti velké má zásobu, anekdot různých velkovýrobu.
Žerty nezradí, sám si přisadí, rád se baví.
Chceme tu zhodnotit Vaši činnost, že je však dobrá jen, ví každý dost.
Hraje v nedělích po všech kostelích, hle – obětavost.
Chceme Vám nakonec radu dáti, chceme Vám také moc zdraví přátí,
aby vždy od Vás utek Váš smutek, smích jen znáti.
Živijo, živijo, živijo!

Procesí na Svatou Horu.

Vzpomínky Marie Švorcové

Procesí k Panně Marii na Svatou Horu se konalo každým rokem. Od které doby tato pobožnost probíhala, mi není známo. Já toto prožila ve 40. letech 20. století, v době okupace.

Ráno v sobotu v 8 hodin v osovském kostele byla sloužena prosebná mše svatá s požehnáním na tak náročnou cestu. Sešli se farníci z Osova, Osůvka, Lážovic, Nových Dvorů, přidávali se Chlumečtí. V průvodu byly i čtyři koňské potahy místních sedláků. Byly to žebříňákové vozy, na něž se naložily kufry s oblečením, samozřejmě i se zásobou jídla pro dvoudenní pobyt. Hudba p. Hrubého byla hlavním doplňkem, bez které by to nebylo úplné. Hlavním organizátorem býval pan František Cajthaml z Velkého Chlumce, který rovněž předříkával svaté písně k Panně Marii. Později tento úkol zastával pan Šebek z Osůvka, který byl jmenován „strejček“. Prů-

Družičky s Madonou v procesí na Svatou Horu.

vod se vydal na cestu ba i po pěkné bouřce, která přišla v ranních hodinách. Pravidelné bylo zastavení s modlitbou cestou u každé kapličky. U Chlumce byly přebrány sošky, které byly na čtyřech nožkách. Nést ho měly za úkol ženy v tmavém oblečení, které doplňoval bílý hedvábný šátek.

S touto parádou došel průvod až na Babu k sv. Ivanu. Tam si pak každý odlehčil, starší občané i děti měli možnost svézt se na vozech.

Šlo se cestou přes Babu, Bukovou a do Pičína, kde nás čekal oddych. Hudba spustila, unavené nohy ještě měly sílu si zatančit. Po tomto odpočinku se pokračovalo ku Příbrami. Asi ke třetí hodině před městem v Hájku bylo opět převlékání a příprava ke hlavní pouti. Seřadili jsme se do průvodu, při kterém hrála muzika, až se to rozléhalo, únava spadla, že nepocíťoval člověk stoupání nahoru. Konečně stanul průvod na svatohorském nádvoří, kde již byl připraven uvítací ceremoniál a jedna z družiček přednesla báseň k Panně Marii. Tímto pro první den bylo dostatečně učiněno.

Každý z poutníků šel shánět nocleh, který již místní obyvatelé sami nabízeli. Druhý den byla slavná pobožnost, pak se koupily nějaké drobné dárečky, především svaté obrázky, a jelo se domů, opět s převlékáním, jako při cestě na Svatou Horu.

Tomáš Manda

Chlumecký kovář a osovský regenschori

Nejproslulejší postavou minulého století byl ve Chlumci určitě pan Tomáš Manda, kovář a regenschori. Jeho otec, rovněž Tomáš, se narodil v roce 1880 a po předcích měl dřevěnou chalupu s doškovou střechou, v té době starou více jak 150 let. Když mu byly dva roky, vyhořeli. Po tom ohni hned začali připravovat novou stavbu, která

Tomáš Manda (stojící uprostřed) na skupinové fotografii hudebníků.

ve Velkém Chlumci stojí dodnes. Původně bylo plánováno, že tu zřídí hostinec a nad ním sál, ale k tomu nedošlo. Když se otec oženil s Marií Šebkovou z Neumětel, jejím věnem doplatili dluh. On sám kovařil a musel pomáhat živit mladší sourozence a svoji nevlastní matku. Jeho nejstarším synem byl ze šesti dětí právě Tomáš, který se narodil v roce 1906. Byl velice hudebně nadaný a jeho láskou se staly housle. Bohužel na ně mohl hrát jen do doby, kdy utrpěl ošklivý úraz na ruce. Přesto se i s málo pohyblivými prsty naučil hrát na varhany a dlouhá desetiletí byl proslulým varhaníkem a sbormistrem v osovském kostele.

Po otci převzal krásné a náročné řemeslo a na jeho výrobky byste narazili na každém kroku. Koval koně a krávy, dělal všelijaké ozdobné truhlíky, mříže, nože,

motýčky, svícny a tak. Proslulý skladatel Petr Hapka si u něho zadával práci a stali se z nich přátelé. Věhlas pana Mandy sahal hodně daleko. Také to byl vypravěč na slovo vzatý. Svá vyprávění prokládal vtipy a dokázal bavit celou společnost. Po nocích svými upracovanými prsty psal úhledné noty pro hudební doprovod v kostele. Postupem doby hrál i v Lochovicích a na Borku, ochotně a obětavě vážil v létě i v zimě cestu na vlak do Osova. Často ho při tom doprovázela jeho neteř Maruška Novotná, rozená Šmejkalová. On sám se nikdy neoženil. Míval kdysi dívku, ale rodina se vztahem nesouhlasila. Mohl se tedy plně oddat službě společnosti, což dělal s plným nasazením po celý život.

Své řemeslo kováře vykonával až do pozdního věku. Do posledních dní byl činorodý a stále se vzdělával, ještě ve stáří se učil anglicky a soustavně čerpal nejružnější vědomosti. Když už nemohl žít v chalupě sám, přestěhoval se k neteři do Berouna a ona se o něho obětavě starala až do smrti v roce 2000.

Tomáš Manda vypráví o vánočních svátcích a Mikuláši

„V den Mikuláše jsme my děti byly celé nedočkavé, ale také jsme se bály. Když se

svatý Mikuláš ohlásil zvoncem a vstoupil se svým doprovodem do sednice, hned se ptal, kdo byl hodný a kdo zlobil. - My to v nebi vidíme a víme o vás vše.

Čert zatím chrastil řetězem a dítě muselo odříkat modlitbu. Pak nastalo nadělování. Mikuláš z košíku vytahoval dárky, což obvykle bývalo cukroví, čokoláda, ovoce či ořechy. Obdarovaný slušně poděkoval a sliboval, že už bude celý rok hodný.

V dobách mého dětství se lesní paseky neosazovaly sazenicemi, nýbrž se semena jehličnatých stromů vysévala rovnou do země. Po čase se zahoustlý porost musel probrat, aby ostatní stromky měly více místa k růstu. Vyřezané stromky se prodávali na Vánoce. V Chlumci žil pan Skuhrovec, souseď, který pracoval v lese, a ten všem na objednávku z lesa stromek za úplatu donesl až do chalupy. O Štědrém dni jsme až do večere nic nejedli. Museli jsme se postit, abychom viděli zlaté prasátko. Když se setmělo, děda nás vyvedl z domu na humna. "Děti, dívejte se ke Skřípli, zdali neuvidíte světýlko, které se hýbe k nám. To bude Ježíšek."

"Jé, dědo, támhle se hýbe a támhle a tam taky, už jde!"

Ta nádherná dětská fantazie vytvořila kouzelné představy.

Zanedlouho nás maminka volala do chalupy: "Děti, už jste Ježíška zmeškaly. On nešel polma, ale přišel po silnici. Ale nemohl čekat, měl plný vozík stromečků a dárků pro ostatní děti, a tak spěchal."

Když už mi bylo osm let, maminka mi vysvětlila, že Ježíšek není jen dárce věcí,

ale dává ti zdraví, radost, paměť, aby ses mohl dobře učit ve škole, stojí při tobě.

Tímto způsobem dospělí vysvětlovali dětem základy náboženství.

Štědrovečerní večere začínala v 7 hodin naší rodinnou vánoční hymnou Narodil se Kristus Pán. Pak maminka na stůl donesla černého kubu, polívku z kroup a hub, další byl kapr obalený a osmažený. K pití jsme dostali bílou kávu z melty, dospělí kávu černou, či čaj s rumem. Když všichni dojedli a nádobí bylo ze stolu sklizené, zacinkal zvoneček a šli jsme ke stromečku do parádního pokoje. Zářily na něm svíčky, prskavky, zlacené ořechy, byl ověšen domácím cukrovím. Dárky bývaly skromné, ale vždy nám udělaly nesmírnou radost. Tatínek pro mne a pro bratra vykoval kladívka či kleštičky, sestry dostaly panenky. Další rok jsme dostali tatínkem zhotovený dřevěný vozík, sestry kočárky na panenky, to se rozumí, že doma dělané. Později, když jsme již chodili do školy, dárkem bývaly sešitky, knížky, písanky, omalovánky, barvičky, penál, občas i levná kudlička a svaté obrázky. Nebylo v roce krásnějších chvil. Kolem deváté večerní hodiny jsme museli do postele, dospělí šli později se sousedy na půlnoční. Cestou do kostela nepotřebovali světlo, vedly je stromy podél silnice. Lucerny mívali ti přesporní, zvláště když bylo více sněhu a úvozy byly zafoukané. Na Hod Boží jsme

Skupinová fotografie držiček s Madonou během procesí na Svatou Horu.

Štědrovečerní večere začínala v 7 hodin naší rodinnou vánoční hymnou Narodil se Kristus Pán. Pak maminka na stůl donesla černého kubu, polívku z kroup a hub, další byl kapr obalený a osmažený. K pití jsme dostali bílou kávu z melty, dospělí kávu černou, či čaj s rumem. Když všichni dojedli a nádobí bylo ze stolu sklizené, zacinkal zvoneček a šli jsme ke stromečku do parádního pokoje. Zářily na něm svíčky, prskavky, zlacené ořechy, byl ověšen domácím cukrovím. Dárky bývaly skromné, ale vždy nám udělaly nesmírnou radost. Tatínek pro mne a pro bratra vykoval kladívka či kleštičky, sestry dostaly panenky. Další rok jsme dostali tatínkem zhotovený dřevěný vozík, sestry kočárky na panenky, to se rozumí, že doma dělané. Později, když jsme již chodili do školy, dárkem bývaly sešitky, knížky, písanky, omalovánky, barvičky, penál, občas i levná kudlička a svaté obrázky. Nebylo v roce krásnějších chvil. Kolem deváté večerní hodiny jsme museli do postele, dospělí šli později se sousedy na půlnoční. Cestou do kostela nepotřebovali světlo, vedly je stromy podél silnice. Lucerny mívali ti přesporní, zvláště když bylo více sněhu a úvozy byly zafoukané. Na Hod Boží jsme

Tomáš Manda se zpěvačkami v čele pohřebního průvodu

si od rána hráli s dárky, v deset hodin se šlo do kostela. K obědu byla rybí polévka a zbylé ryby od minulého dne. Dospělí šli odpoledne ještě jednou na bohoslužbu. Další dny, jsme chodili sáňkovat na Šiberák. Tam již byla vyjetá dráha, a tak to jen svištělo. Nevzpomínám si, že by některé dítě z obce mělo lyže. Byly drahé a my přece jen raději sáňkovali. Kamarád mi dal jednu brusli, šlajfku na kliku. Odstrkoval jsem se

nohou bez brusle a jezdil po umrzlé silnici od kovárny až ke spodnímu křížku. Bruslit na rybníky chodili spíše osovští, měli více možností.“

Nakonec jedna historka, kterou pan Manda vyprávěl

Ve Všeradicích měli u řídících služku, která dělala každý rok čerta. U řezníka Hechta si zamluvila hovězí ocas, aby byl čert dokonalý a měl vše, co má mít. Vypůjčila si kožich pana řídícího, připevnila ocas a se sazemi načerněným obličejem obešla s Mikulášem celou ves. Po obchůzce pěkně uložila kožich na věšák a šla spát. Druhý den ráno šel pan řídící hrát do kostela na varhany a na cestu si oblékl svůj nóbl kožich. Dorazil do kostela, odehrál své a vrátil se domů. S údivem zjistil, že spoluobčani na něho se zájmem pohlížejí a potutelně se usmívají. Když přišel domů, uviděla ho jeho paní a zděsila se. Vzadu mu visel krásný hovězí ocas. Služka dostala co proto, ale za čas už to bylo všem jenom k smíchu.

Důkazem toho, že pan Manda byl opravdu velký vtipálek, svědčí i text na lístku, který dostala moje matka Růženka někdy před cca 70 roky:

Vážená příslušnice ženského pohlaví. Přijměte srdečně blahopřání k Vašemu svátku a zároveň pozvánku na „Tradiční vyhlídkový let nad Osovem.“

Start 30. 4. po setmění od lesa. Účast nutná. Poletí se houfně po okružní trati. Nezapomeňte nezbytnou rekvizitu – zánovní koště vývozní kvality. Nastudujte příslušné dopravní předpisy pro noční vzdušné lety za účelem předejití dopravní kalamity. Budou se též rozdávat upomínkové předměty a na zakončení bude bohatá tombola. Šťastnou cestu a hladké přistání.

I jiné špásy si chlumecký kovář připravoval pro své blízké, například sestavoval legrační události do rýmů. Ta o zabíjačce končí slovy: „Tak skončilo celé dění, které pro svou výjimečnost, historičnost a lyričnost, nechť nepadne v zapomnění.“

Kovář pan Manda v zapomnění neupadl a ještě dlouho bude žít v našich myslích.

(Zpracováno podle textu Karla Chaloupeky a Jaroslavy Barešové)